Terachs fortsatta historia – berättelserna om Abraham
1 Mos 11:27–25:11

Översättning med litterär analys

Tore Jungerstam, 2026

Förord

Denna översättning har sin bakgrund i min forskning om urhistoriens litterära komposition (1 Mos 1:1–11:26), som jag bedriver inom ramen för mina doktorsstudier i Gamla testamentets exegetik vid Åbo Akademi. Arbetet ledde till ett behov av att analysera även övriga delar av Första Mosebok för att kunna göra en så välgrundad bedömning som möjligt av de inledande elva kapitlen. En sådan analys krävde att jag först översatte den hebreiska texten tillräckligt textnära. Det har jag nu gjort.

Det jag har funnit är en välkomponerad helhet som består av övergripande litterära enheter markerade av ”toledot-formeln”, som översätts ”fortsatta historia”. Här presenteras den första enheten efter urhistorien: Terachs fortsatta historia, som nästan helt och hållet handlar om Abraham.

Min förhoppning är att översättningen, med den kompletterande litterära analysen, kan bidra till såväl den akademiska forskningen om Första Moseboks litterära komposition som den vanlige bibelläsarens läsupplevelse.

Min omfattande forskning om framför allt urhistorien finns publicerad på www.urhistorien.com samt www.torejungerstam.academia.edu. Där finns bland annat:

- En bok om skapelseberättelsen, publicerad av Claphaminstitutet: *Skapelseberättelsen: Ett unikt litterärt mästerverk.* Mer information finns här: bit.ly/Unikt_mästerverk.
- Åtta arbeten som i detalj analyserar texten i 1 Mos 1:1–11:26. Dessa kan beställas som spiralbundna böcker via tore.jungerstam@gmail.com eller SLEF–Media. De finns även fritt tillgängliga som PDF-filer på de två webbplatserna ovan.

Esse 14 oktober 2026 Tore Jungerstam

Innehåll

Förord ... *ii*

Om översättningen ... *1*

Övergripande översättningsprinciper ... **1**

Hebreiska ord och uttryck som påverkar läsupplevelsen ... **2**

Hinneh och andra uppmärksamhetsmarkörer ... 2

Ord som ger emfas ... 2

Vehinneh – anger perspektivbyte ... 3

Prefixet *ve-* ... 4

Litterära tekniker ... **4**

Inclusio ... 4

Kiasm ... 5

Parallellism ... 5

Olika beteckningar på Gud: *Elohim, El och JHVH* ... **6**

Elohim – Gud ... 6

El – Gud ... 6

JHVH – Guds personnamn ... 6

Gud uppenbarar sig för Abraham och andra ... **6**

Återgivningen av hebreiska namn och ord ... **7**

Hakparenteser och vanliga parenteser ... **7**

Terachs fortsatta historia. 1 Mos 11:27–25:11 ... *8*

Terach och hans familj. 1 Mos 11:27–32 ... **8**

Introduktion. 1 Mos 11:27 ... 8

Terach och hans familj. 1 Mos 11:28–32 ... 8

Abram lämnar sitt land och slår sig ner i Kanaan. 1 Mos 12:1–13:18 ... **9**

Abram får kallelsen att lämna sitt land. 1 Mos 12:1–4a ... 9

Abram når Kanaans land. 1 Mos 12:4b–9 ... 10

Abram i Egypten. 1 Mos 12:10–20 ... 10

Abram och Lot går skilda vägar. 1 Mos 13:1–13 ... 12

HERREN förnyar löften till Abram. 1 Mos 13:14–18 ... 13

Abram, Lot och kungarna. 1 Mos 14:1–24 ... **13**

Kungar från öster angriper Kanaan. 1 Mos 14:1–10 ... 14

Lot förs bort och Abram räddar honom. 1 Mos 14:11–16 ... 15

Abram tackas av Kanaans kungar. 1 Mos 14:17–24 ... 16

HERREN sluter förbund med Abram. 1 Mos 15:1–21 ... **16**

Löfte om en egen son och ett stort folk. 1 Mos 15:1–6 ... 17

Förbundet ingås och löftet om landet upprepas. 1 Mos 15:7–21 ... 17

Abram får en son genom Hagar – Ishmael. 1 Mos 16:1–16 ... **18**

Omskärelsens förbund ingås. 1 Mos 17:1–27 20
Abram blir Abraham – Gud ingår förbund och ger löften. 1 Mos 17:1–8 20
Abrahams ansvar inom omskärelsens förbund. 1 Mos 17:9–14 21
Sarai blir Sara – löfte ges om Isak, Ishmael får välsignelse. 1 Mos 17:15–22 21
Den första omskärelsen. 1 Mos 17:23–27 22

Gud tänker på Abraham – Sodom och Gomorra. 1 Mos 18:1–19:29 22
Abraham får besök. 1 Mos 18:1–8 22
Löftet om Isak upprepas. 1 Mos 18:9–15 23
HERREN avslöjar situationen i Sodom och Gomorra för Abraham. 1 Mos 18:16–21 24
Abraham vädjar för Sodom. 1 Mos 18:22–33 24
Änglarna räddar Lot undan Sodoms förstörelse. 1 Mos 19:1–22 25
Sodom och Gomorra går under. 1 Mos 19:23–29 27

Lot och hans två döttrar. 1 Mos 19:30–38 28

Gud vakar över sin plan med löftessonen. 1 Mos 20:1–21:34 29
Avimelech och Abraham – Gud beskyddar Sara. 1 Mos 20:1–18 29
Isak föds. 1 Mos 21:1–7 31
Ishmael drivs bort – men välsignas. 1 Mos 21:8–21 31
Avimelech och Abraham ingår förbund. 1 Mos 21:22–34 32

Abraham sätts på prov. 1 Mos 22:1–19 33

Abraham får rapport om nya släktingar. 1 Mos 22:20–24 35

Sara dör och Abraham köper en gravplats. 1 Mos 23:1–20 36

Abrahams tjänare hämtar en hustru åt Isak. 1 Mos 24:1–67 37
Isak behöver en hustru. Abraham begär en ed av sin tjänare. 1 Mos 24:1–9 37
Tjänaren möter Rebecka. 1 Mos 24:10–27 38
Tjänaren träffar Rebeckas familj. 1 Mos 24:28–54a 40
Rebecka lämnar sin familj. 1 Mos 24:54b–61 42
Isak får sin Rebecka. 1 Mos 24:62–67 42

Abraham tar sig en ny hustru och får fler söner. 1 Mos 25:1–6 43

Abraham dör och begravs. 1 Mos 25:7–11 44

Sammanställning över inclusio, kiasm och parallellism 45
Inclusio 46
Kiasmer 54
Parallellismer 63

Litteratur 72

Om översättningen

Övergripande översättningsprinciper

Översättningen utgår från den hebreiska texten i *Biblia Hebraica Stuttgartensia* och har som mål att återge den hebreiska textens språk och litterära struktur så textnära som möjligt. Den prioriterar trohet mot den hebreiska textens form och innehåll även om det innebär en svensk språkdräkt som inte alltid är modern och idiomatisk. Det betyder bland annat att typiskt hebreiska uttryck i regel bevaras, till exempel *"han sade till sitt hjärta"*.

Strävan är därutöver att bevara och synliggöra den grammatiska och litterära struktur som präglar den hebreiska texten. Ett särdrag i hebreiskan är att det finns endast *en* grammatisk form, vajjiqtol, som för handlingen kronologiskt framåt. Den kallas här ”berättarformen”. Alla övriga verbformer används för att ge kompletterande information om vad som redan har hänt, händer samtidigt eller kommer att hända. Notera dock verbet *vajehi* som översätts ”och det blev” eller ”och det var”. Trots att det formellt står i berättarformen förmedlar det endast bakgrundsinformation. Det fungerar även som en tydlig markör för att en ny litterär sekvens inleds eller avslutas. *Vajehi* tydliggörs med hakparentes: [*vajehi*].

I denna översättning inleds en ny mening varje gång berättarformen förekommer; den signalerar att ett nytt skede i handlingen tar vid. Det innebär ibland mycket korta meningar, som på hebreiska kan bestå av ett enda ord. Det blir således en annan rytm i berättelsen jämfört med andra översättningar som ofta för samman flera sådana verb till en enda mening. Sakinformationen förblir densamma, men rytmen – och därmed den litterära upplevelsen – blir en annan.

Berättelserna berikas genom litterära tekniker som *inclusio*, *kiasm* och *parallellism*. Dessa fungerar även som viktiga signaler för hur texten är strukturerad. De bygger alla på repetition och kan därav uppfattas som omotiverade upprepningar om man inte inser deras litterära funktion. Därför finns även en litterär analys integrerad i översättningen där dessa tekniker såväl identifieras som presenteras varje gång de förekommer. De markeras med hakparentes: [inclusio] [kiasm] [parallellism].

När översättningen följer den hebreiska grammatiska strukturen samt tydliggör ovan nämnda tekniker kan textens egna litterära signaler bättre uppfattas. Därmed kan berättelsens intrikata komposition bli synlig även för en modern svensk läsare.

Utöver detta finns även ett antal hebreiska ord som, rätt förstådda, även de kan bidra till läsupplevelsen. Dessa presenteras som följer.

Hebreiska ord och uttryck som påverkar läsupplevelsen

Hebreiskan har ett antal ord och uttryck som inte ändrar handlingens gång, men tillför emfas eller olika perspektiv – de berikar läsupplevelsen. Dessa uppmärksammas, förklaras och tydliggörs med hjälp av hakparenteser.

Först presenteras uppmärksamhetsmarkörer. Därefter förklaras *vehinneh* och sist presenteras förståelsen av prefixet *ve-*

Hinneh och andra uppmärksamhetsmarkörer

En uppmärksamhetsmarkör riktar uppmärksamhet mot det som följer. De används som regel i dialog.

Hinneh är tillsammans med *veattah* de två vanligaste uppmärksamhetsmarkörerna. Tillsammans utgör de drygt 80 % av tillfällena.

Traditionellt har *hinneh* ibland översatts med ”se” på svenska; i engelska översättningar med ord som *behold*. I denna översättning återges *hinneh* med ”Lyssna!”. *Hinneh* betyder inte ”lyssna”, men det kommunicerar innebörden: Var uppmärksam på det som följer – det är viktigt! *Veattah*, som översätts ”Och nu!”, har samma funktion.

Utöver *hinneh* och *veattah* förekommer även fyra andra uttryck. De markeras med hakparentes som anger vilket ord som används och att det är en uppmärksamhetsmarkör. Parentesen anger hur jag översätter orden.

- Hen (Lyssna!)
- Reu (Se!)
- He (Se!)
- Gam attah (Även nu!)

Utöver dessa kan även *vehinneh* undantagsvis fungera som uppmärksamhetsmarkör; se nedan.

Ord som ger emfas

Utöver uppmärksamhetsmarkörer finns även andra ord som ger emfas.

Ordet na

Na är ett ord som kan kopplas till andra ord i en dialog. Ordet kan uttrycka en angelägen vädjan – något enträget eller brådskande. Det kan även uttrycka hövlighet. Ordet förekommer ofta i förhandlingssituationer, då man vill få den andra parten att agera som man önskar.

Beroende av sitt sammanhang översätts ordet som

- Nu (till exempel: lyssna *nu* till mig)
- Jag ber dig

”Jag ber dig” är ingen ”översättning”, men det kan fånga innebörden. Negligeras *na* försvinner ingenting av innehållet, men en del av berättelsens dramatik går förlorad.

Ordet ki

Ki kan ha flera betydelser. Ibland anger det endast orsaken för något, utan emfas. Då kan man översätta med ”för”; i äldre översättningar användes ofta ”ty”. Ibland förekommer två *ki* i samma mening och kan då översättas: för ... att.

Men ordet kan även kommunicera emfas. Därför återges det ibland med

- ja (emfatiskt)
- verkligen
- sannerligen
- ju

Inser man inte att ordet ibland tillför emfas förlorar *ki* ibland sin betydelse helt och återges därför inte alls. Det innebär, på samma sätt som för *na,* att en del av dramatiken går förlorad.

Med det sagt är ”sannerligen” ingen optimal återgivning. Ordet är gammaldags och något för kraftigt, men ibland är det ändå det bästa av vad som finns att tillgå. I vilken mån emfas kommuniceras genom *ki* är upp till den som tolkar texten. Därför noteras om det är *ki* som ligger bakom exempelvis ”sannerligen” med hjälp av hakparentes.

Vehinneh – anger perspektivbyte

Vehinneh är formellt sett ingenting annat än prefixet *ve-* kombinerat med *hinneh*. Men den vanliga betydelsen av *vehinneh* är inte ”och lyssna”.

I de fall som *vehinneh* kombineras med sinnesintryck, ofta syn, kan det ange perspektivbyte. Det innebär att man får träda in i berättelsen och betrakta händelsen från huvudpersonens perspektiv. Ett sådant perspektivbyte kan berika läsupplevelsen kännbart.

I den här översättningen återges *vehinneh* med ”Och se!” följt av en förklarande hakparentes: [*vehinneh – perspektivbyte*].

Ett exempel finns i berättelsen om Sodom och Gomorra där *vehinneh* används för att vi ska få betrakta den rykande slätten med Abrahams ögon.

Och Abraham steg upp tidigt och begav sig till den plats där han hade stått inför HERREN. Och han blickade ner mot Sodom och Gomorra och mot hela slättlandet. Ja, han spanade. Och se! [vehinneh – perspektivbyte] Det steg upp rök från området, som röken från en ugn.

Prefixet *ve-*

Prefixet *ve-* kan ha flera betydelser, även om det i grunden är ett bindeord med grundbetydelsen ”och”. Beroende av sammanhang kan det bland annat översättas som:

- men
- ja (bejakar eller bekräftar något)

När prefixet används i samband med verb ändrar det verbformen. Man kan då välja att inte alls återspegla det inledande *ve-* och exempelvis översätta: ”Han sade”.

Men man kan även låta det inledande *ve-* synas i översättningen och beroende av sammanhang kan man använda alternativ som dessa:

- Och han sade...
- Men han sade...
- Ja, han sade...

Vilket val man gör ändrar i regel inte budskapet, men det påverkar hur man upplever textens flöde.

Berättarformen inleds alltid med *ve-*. I denna översättning återges den i regel med ett inledande ”och”: ”Och han sade”. Om det är ett parallellt uttryck, se nedan, återges det ofta med ”Ja, han sade”; om det finns en kontrast används ”Men han sade”.

Litterära tekniker

Författaren använder flera litterära tekniker som alla bygger på repetition med variation. De tre som uppmärksammas i den litterära analysen är inclusio, kiasm och parallellism. De förekommer rikligt. Endast här i Terachs fortsatta historia finns 85 förekomster identifierade. När någon av dessa tekniker noteras markeras detta med hakparentes: [kiasm], [parallellism] eller [inclusio].

Författaren använder även kombinationer av dessa tekniker, vilket ställer extra höga krav på ordval och organisering av helheten.

Inclusio

Inclusio är ett latinskt begrepp som betyder inneslutning. Tekniken används för att rama in en litterär enhet genom att låta slutet av en helhet avspegla början. Det gör man genom att samma ord, personer eller tema återkommer.

Till skillnad från kiasmer och parallellismer, som alltid är koncentrerade, kan omfattningen av ett inclusio variera kraftigt, från flera kapitel till någon enstaka mening.

Ett inclusio kan även innesluta kiasmer, parallellismer och mindre inclusion.

Kiasm

En kiasm innebär att litterära element återkommer i omvänd ordning. Schemat a-b-c-c-b-a illustrerar detta. En kiasm har i regel två centrala led men kan även ha endast ett: a-b-c-b-a.

Dess striktaste form är lexikal. Ett sådant exempel, där varje hebreiskt ord återkommer i motsatt ordning, finns i 1 Mos 9:6:

Utgjutare

av blodet

av en människa,

genom en människa

hans blod

ska utgjutas

Men en kiasm kan även byggas upp mer fritt. Då kan det vara ett tema som återkommer i omvänd ordning. Samma ord kan återkomma, men det behöver inte vara exakt samma ord som upprepas. Det är främst tematiska kiasmer som återfinns i Terachs fortsatta historia.

Eftersom ordföljden inte är densamma i svenska och hebreiska är det en verklig utmaning att återspegla en del av kiasmerna. I analysdelen kan därför även den hebreiska texten presenteras vid behov.

Liksom inclusio markerar en kiasm naturligt en litterär enhet. Men till skillnad från inclusio kan en kiasm fungera enbart som litterär utsmyckning, som ett tecken på litterär briljans.

Parallellism

I en parallellism upprepas samma tanke på ett kompletterande sätt genom variationer i ord, grammatik, ordföljd med mera.

Tekniken kan användas för att förstärka, förtydliga eller avgränsa ett uttalande genom att belysa det från olika synvinklar. En parallellism kan även uttrycka en motsats, då kallas den antitetisk.

I denna översättning förtydligas parallellismer genom att inleda upprepningen med ”ja”, som i 1 Mos 12:13:

för att det ska gå väl för mig på grund av dig

ja, så att jag får leva tack vare dig

Olika beteckningar på Gud: *Elohim, El och JHVH*

Flera olika beteckningar används om Bibelns Gud. Nedan förklaras de tre vanligaste.

***Elohim* – Gud**

Elohim översätts ”Gud”. Det är ett appellativ, vilket innebär att det kan användas om olika slag av gudar, men även i specifika sammanhang om människor. *Elohim* är formellt i plural vilket innebär att det i vissa sammanhang kan översättas ”gudar”.

Det är sammanhanget som avgör hur man ska förstå Elohim. I regel avses Bibelns Gud, skaparen av himmel och jord.

***El* – Gud**

Även *El* är ett appellativ som kan användas om olika gudar. När det används om Bibelns Gud kombineras det med en beskrivning. Till exempel kallar Abraham Gud för ”den Evige Guden”*, El Olam,* i 1 Mos 21:33. Man kan inte kombinera *Elohim* med ett beskrivande attribut, därav är det alltid *El* som används i sådana kombinationer.

JHVH – Guds personnamn

I Andra Mosebok, vid den brinnande busken, meddelar Gud sitt personnamn åt Mose (2 Mos 3:15). Det skrivs med de fyra hebreiska bokstäverna JHVH. Man kan inte med säkerhet säga vad namnet betyder eller hur det ska uttalas. En vanlig uppfattning är att namnet är ett verb som har betydelsen ”Jag Är” och att det uttalas Jahvé. Judarna slutade småningom att uttala namnet, kanske av rädsla för att missbruka det. De började i stället att använda ”herre” (*adonai*), ”namnet” (*hashem*) eller andra omskrivningar.

Personnamnet JHVH används dock redan i Första Mosebok. Ofta används det av berättaren, men även Abraham, Isak och Jakob gör det vid flera tillfällen. En möjlig förklaring är att namnet tidigt var känt, men senare föll i glömska fram till Mose tid. En annan möjlighet är att personnamnet lades till när berättelserna skrevs i sin nuvarande form. Det finns även fler möjliga förklaringar.

I denna översättning återges JHVH som HERREN. När *adonai* förekommer återges det som ”herre”. Vid behov används hakparentes för att tydliggöra vad som finns i hebreiskan.

Gud uppenbarar sig för Abraham och andra

Gud uppenbarar sig för och talar till Abraham anmärkningsvärt ofta, totalt åtta gånger. Sju av dessa tillfällen är i Kanaans land medan det första tillfället är i Ur i Kaldéen. Vid fyra tillfällen lovas Abraham Kanaans land, sex gånger upprepas löftet om att han ska bli ett stort folk och två gånger upprepas att han ska bli en välsignelse för alla folk.

Gud ingår två förbund med Abraham. I det första, där Gud ensam är aktiv, lovar Gud Kanaans land som arvedel; i det andra ingås omskärelsens förbund.

Men det är inte bara Abraham Gud talar med. Han talar även till kung Avimelech samt två gånger till Hagar, Abrahams egyptiska tjänstekvinna och hustru, hon som föder Ishmael.

Gud uppenbarar sig och talar till Abraham och de andra på olika sätt. Ibland är det i en dröm eller syn. Men något som uppmärksammas i denna översättning är tillfällen då Gud uppenbarar sig i form av en man eller en speciell ängel (HERRENS eller Guds ängel) som talar direkt till Abraham eller Hagar. Ibland framkommer att Gud (HERREN – JHVH) är nere på jorden och talar med någon samtidigt som han är i himmelen. Notera att det hebreiska ordet bakom ängel, *malach,* endast betyder ”sändebud”; det säger inget om hur sändebudet ser ut eller vem det är.

Det som beskrivs harmonierar väl med den kristna uppfattningen att Gud är treenig: Gud Fadern, Gud Sonen och Gud Anden. En möjlig tolkning är att det är Sonen som framträder som denne specielle man eller ängel vid dessa tillfällen.

Återgivningen av hebreiska namn och ord

Hebreiska ord återges i regel fonetiskt, som de uttalas på hebreiska. Finns det en väl etablerad traditionell stavning för kända namn kan den användas. Till exempel skrivs Abraham, inte Avraham. Ibland anges även det hebreiska uttalet inom hakparentes.

Den fonetiska stavningen är i stort sett självförklarande. Två detaljer kan dock förtydligas. Den första är att "ch" uttalas som i det tyska "Bach" – både i början, mitten och slutet av ord. Det är således samma uttal i Chevron, Rachel och Noach. Den andra gäller vokalerna o och u. Vokalen o ska uttalas som ett å-ljud, och vokalen u som ett o-ljud.

Diakritiska tecken eller vetenskaplig translitterering används inte. Exempelvis skrivs v*ehinneh,* inte *wəhinnēh.* Det innebär att olika hebreiska bokstäver ibland återges på samma sätt i transkriptionen. Behöver man den exakta hebreiska stavningen kan den kontrolleras på Kärnbibeln.se, där man klickar på aktuellt versnummer för att se den hebreiska texten.

Hakparenteser och vanliga parenteser

Hakparenteser kan användas för att förklara, ge bakgrundsinformation, diskutera olika tolkningsmöjligheter eller tydliggöra vilka hebreiska ord och uttryck som ligger bakom översättningen.

Om endast ett svenskt ord eller uttryck står inom hakparentes kan det förstås som underförstått i hebreiskan. Exempelvis: *Och HERREN vandrade [iväg] när han hade slutat att tala.* Det står endast ”vandrade” i hebreiskan, men ”iväg” behövs i svenskan.

Även vanliga parenteser används, men betydligt mer sparsamt. De används bland annat för att ange referenser, synonymer eller motsvarande uttryck på engelska.

Terachs fortsatta historia. 1 Mos 11:27–25:11

[Namnet till trots handlar Terachs fortsatta historia nästan uteslutande om Abraham. Det förklaras av att ordet *toledot,* som är det hebreiska ordet bakom ”fortsatta historia”, kommer från ordet ”föda”. Terachs fortsatta historia handlar om det som Terach ”fött fram”: Abraham och hans liv.

Vad gäller dateringen kan man inte vara säker, det finns olika uppfattningar. Men följer man klassisk biblisk kronologi är 2166 f.Kr. ett årtal som anges för Abrahams födelse. Det var i så fall under slutskedet av den akkadiska perioden innan Ur blev den dominerande stadsstaten i södra Mesopotamien. Man brukar räkna Ur III-perioden, då Ur var den dominerande stormakten, till ca 2112–2004 f.Kr.

När en ny ”fortsatt historia” tar vid inleds den i regel med en kort introduktion som länkar samman med föregående enhet. Så är det även här där introduktionen länkar samman med slutet av Shems fortsatta historia. Där berättas att Terach blir far till Abram, Nachor och Haran. Här återges detta på nytt, men nu används perfektformen, inte berättarformen. Utöver det ges ny information: Lot introduceras.

Handlingen tar vid när berättarformen används första gången, då det berättas att Haran dog. Därefter fokuserar de återstående verserna i kapitel elva på Terach och hans familj. Släktskapsförhållanden av betydelse för den fortsatta berättelsen klargörs; här finns även den första korta notisen om att Sara inte kunde få barn. Sist får vi veta att Terachs familj drar ut från Ur och beger sig mot Kanaan. Denna korta inledande enhet ramas in av ett inclusio.]

Terach och hans familj. 1 Mos 11:27–32

[Fram till kapitel 17 kallas Abraham för Abram och Sara för Sarai.]

Introduktion. 1 Mos 11:27

Detta är Terachs fortsatta historia [toledot-formeln].

Terach hade blivit far till Abram, Nachor och Haran; och Haran hade blivit far till Lot.

Terach och hans familj. 1 Mos 11:28–32

Och Haran dog inför sin far Terach i det land där han föddes, i Ur i Kaldéen.

[Om Abram och Haran var födda på samma plats var Abrams hemort Ur i Kaldéen. Se 1 Mos 11:26.]

Abram och Nachor tog sig hustrur. Namnet på Abrams hustru var Sarai och namnet på Nachors hustru var Milka, dotter till Haran som var far till Milka och Jiska. Sarai var ofruktsam, hon saknade livsfrukt.

Och Terach tog med sin son Abram, sin sonson Lot – son till Haran, och Sarai, sin svärdotter – hustru till Abram, hans son. Och de drog tillsammans ut från Ur i Kaldéen för att vandra mot Kanaans land. Och de kom till Haran. Och de slog sig ner där.

Och Terachs livstid blev 205 år. Och Terach dog *i Haran*. [inclusio]

Abram lämnar sitt land och slår sig ner i Kanaan. 1 Mos 12:1–13:18

[Efter att Terach avhandlats flyttas fokus till Abraham. Texten ”går tillbaka i tiden”, på samma sätt som sker i växlingen mellan översikten av nationerna (1 Mos 10) och berättelsen om Babels torn (1 Mos 11:1–9). Nu ges orsaken till att Terach drog ut från Ur med sin familj; det är alltså i Ur som HERREN talar till Abraham.]

Abram får kallelsen att lämna sitt land. 1 Mos 12:1–4a

HERREN sade till Abram: Gå ut [hebr. lech lecha] från ditt land; ja, från det land där du föddes och från din faders hus, till det land som jag ska visa dig. [kiasm]

[Att ”det land där han föddes” syftar på Ur i Kaldéen framgår av 1 Mos 11:28 i kombination med 1 Mos 11:26. HERREN ger en uppmaning med två skeden: först lämna ditt land, därefter din faders hus.]

Jag ska göra dig till ett stort folk och jag ska välsigna dig.

> *Ja, stort ska ditt namn bli; det ska bli en välsignelse.*
> *Jag ska välsigna dem som välsignar dig, men den som vanärar dig ska jag förbanna.*

Ja, genom dig ska alla släkten på jorden bli välsignade. [inclusio][parallellism][kiasm]

Och Abram gick iväg, i enlighet med vad HERREN hade talat till honom. Och Lot gick med honom.

[Uppbrottet från Ur har redan nämnts i 1 Mos 11:31. Nu tydliggörs orsaken samt hur förflyttningen till Haran passar in i skeendet.

Terach levde 205 år. Enligt 1 Mos 11:26 är han 70 år när han blir far till Abram, Haran och Nachor, och i 11:32 får vi veta när han dör. Om Terach var 70 år när just Abram föds och Abram hade stannat i Haran till dess att Terach dog skulle han ha varit 135 år gammal. I 1 Mos 12:4 uppges Abram dock vara 75 år när han lämnar Haran. I så fall skedde uppbrottet medan Terach ännu levde. Om Abram väntar tills Terach är död behöver man förstå angivelsen i 1 Mos 11:26 som att Terach börjar få söner när han är 70 år, men just Abram föds när Terach är 130 år.

I vilket fall lämnar Abram slutligen även sin faders hus. I och med det uppfylls det andra skedet i HERRENS uppmaning ovan.]

Abram når Kanaans land. 1 Mos 12:4b–9

Abram var 75 år när han lämnade Haran. Och Abram tog Sarai sin hustru och Lot sin brorson, liksom all egendom som de hade förvärvat och varje människa [allt tjänstefolk] som de hade skaffat sig i Haran. Och de for i väg för att gå till Kanaans land. Och de kom till Kanaans land.

Och Abram drog vidare in i landet fram till platsen där Shechem ligger, fram till Mores terebint. Kanaaniterna fanns då i landet.

[Shechem låg ca 60 km rakt norr om Jerusalem, längs den centrala bergskedjan, mellan bergen Ebal och Gerissim. På platsen för det forntida Shechem ligger idag staden Nablus. HERREN uppenbarar sig och talar för andra gången med Abram, nu i Kanaans land.]

Och HERREN uppenbarade sig för Abram. Och han sade: Till din säd ska jag ge detta land. Och där byggde han ett altare till HERREN, som uppenbarat sig för honom. [kiasm]

Och han drog vidare därifrån till berget öster om Betel [ca 30 km rakt söderut längs den centrala bergskedjan]. Och han sträckte ut sitt tält. Betel låg i väster och Ai i öster. Och där byggde han ett altare åt HERREN. Och han åkallade HERRENS namn. Och Abram drog upp för att vandra vidare, och dra mot Negev [söderut].

[Detta är första gången Gud lovar Abrams säd Kanaans land. Ordet *zera,* som ordagrant betyder säd eller frö, återges i många översättningar omväxlande som avkomling, efterkommande eller ättling. *Zera* återkommer gång på gång i berättelserna om patriarkerna, tjugofem gånger enbart i Abrahamberättelsen. I den här översättningen återges *zera* konsekvent som ”säd”. Löftet om en speciell säd gavs redan i 1 Mos 3:15.]

Abram i Egypten. 1 Mos 12:10–20

[Här följer en episod där Abram beger sig till Egypten och kommer i kontakt med Faraos hus. När skedde då detta och var rör sig Abram? Om man utgår från att Abram föddes 2166 f.Kr. och var 75 år när han kom till Kanaan, innebär det år 2091 f.Kr. Abram fick besked om att han ska bli far till Isak när han var 99 år gammal, vilket innebär 2067 f.Kr. Hungersnöden skulle i så fall ha inträffat någon gång under perioden 2090–2070 f.Kr.

Om denna datering är korrekt regerade sannolikt den tionde dynastin i Egypten. Det finns två faraoner som regerade under denna period, som hör till den svaga Första mellantiden (*First Intermediate Period*). Wahkare Khety III regerade 2120–2080 f.Kr. Det var han som brukar tillskrivas texten: ”Instruktionen till kung Merikare”. Alternativt var det just hans son Merikare som regerade 2080–2040 f.Kr. Han var den siste faraon i den tionde dynastin.

Perioden var orolig. Huvudstaden under hela den perioden var Neni-nesut, senare känd som Herakleopolis Magna, som ligger i norra Egypten, ca 120 km söder om deltaområdet.

Den militärt bevakade gränsen till det tätt administrerade egyptiska kärnområdet, det som egyptierna kallade Kemet, låg under denna period sannolikt vid ingången till Wadi Tumilat, ungefär vid dagens Ismailia–Tell el-Maskhuta-linjen. Det är i höjd med Pithom och Succot,

vilket innebär ungefär en tredjedel av deltaområdet söderifrån sett. Kemet är den gamla egyptiska benämningen på den uppodlade och tätt administrerade delen av Egypten. Ordet Kemet betyder ”svart jord”.

Den närmaste staden av betydelse inom Egypten, om man kom norrifrån, var Memfis, den låg vid den södra spetsen av deltaområdet, och 120 km längre söderut fanns alltså den dåtida huvudstaden Neni-nesut (Herakleopolis Magna). Man behöver därför inte utgå från att kontakten med farao skedde inom deltaområdet, vilket är en vanlig utgångspunkt. Det innebär att det kanske var först när Abram närmade sig gränsen till Kemet som han förde sin diskussion med Sarai om att hon skulle kalla sig hans syster. Hon var verkligen hans syster i den meningen att de hade samma far, men olika mor; se 1 Mos 20:12. Halvsysteräktenskap förekom i såväl Ur som Haran, liksom i Egypten under denna tid.

Det finns ingen beskrivning av vilken rutt Abram och Sarai tog, men en naturlig rutt från Kanaan hade varit denna:

Skede 1: Från Betel ner till kustvägen, Horus väg, via dagens Gaza-område.
Inlandsväg från Betel genom Judéens bergsområde med brunnar och små byar ner till kusten där Horus väg, senare kallad Via Maris, var den vanliga rutten att följa. Gaza fanns inte som stad, men området var en stödpunkt för karavaner och andra resande längs vägen. Ca 170 km, 7 dagar.

Skede 2: Gazaområdet – el-Arish – Qantara.
Man följer ”Horus väg”, militär- och handelsvägen längs norra Sinais kust till el-Arish [en lägerplats], vidare till Qantara/Tjaru där det fanns ett egyptiskt gränsfort. Sedan in i Wadi Tumilat till Tell el-Maskhuta (Pithom/Succot). Nu kom man in i Kemet, den svarta jordens land. Ca 170–210 km, 7–9 dagar.

Skede 3: Tell el-Maskhuta – Memfis.
Längs den västra sidan av Nildeltats östligaste gren, den Pelusiska armen, som var en handelsväg som gick via delta-spetsen till Memfis, som var en viktig administrativ stad. Vägen är platt och området är bevattnat hela vägen. 80–100 km, 3–4 dagar.

Skede 4: Memfis – Neni-nesut (Herakleopolis Magna).
Längs Nilens västra strand. Vägen är platt och bevattnad med byar och viloplatser. Ca 120 km, 4–6 dagar. Det var även vanligt att resa den sträckan med båt.

Den totala restiden uppgår till 21–26 dagar. Sträckan är 540–600 km. Om de reste delar av sträckan med båt blir restiden kortare.]

Och det blev [vajehi] hungersnöd i landet. Och Abram for ner till Egypten för att vistas där, synnerligen svår var hungersnöden i landet. [kiasm]

Och det var [vajehi] när han närmade sig Egypten. Och han sade till Sarai, sin hustru: Lyssna nu! [hinneh na – uppmärksamhetsmarkör] Jag vet ju att du är en kvinna vacker att se på. Och det blir så att när egyptierna ser dig kommer de att säga: denna är hans hustru – och

de kommer att döda mig, men dig låter de leva. [kiasm] Snälla, säg att du är min syster för att det ska gå väl för mig på grund av dig; ja, så att jag får leva tack vare dig [tack vare vad du sa]. [parallellism]

Och det var [vajehi] när Abram kom till Egypten. Egyptierna betraktade kvinnan – hon var verkligen mycket vacker. Också Faraos prinsar betraktade henne. Och de prisade henne inför Farao. Och kvinnan togs till Faraos hus.

["Faraos hus" kan innebära Faraos palats eller någon annan byggnad som hör till Farao.]

För Abram gick det väl för hennes skull. Han fick får, boskap och åsnor, tjänare och tjänarinnor, åsneston och kameler. Men HERREN plågade Farao med svåra plågor, liksom hans hus, på grund av Sarai – hustru till Abram. [kiasm]

Då kallade Farao på Abram. Och han sade: Vad är det som du har gjort mot mig? Varför berättade du inte för mig att hon är din hustru? Varför sade du: min syster är hon? Och jag tog henne till mig som hustru. Men nu! [veattah – uppmärksamhetsmarkör] Här [hinneh] – din hustru! Ta henne och gå! [kiasm]

[Både *veattah* och *hinneh* förstärker och intensifierar, de ger emfas. Förutom att fungera som uppmärksamhetsmarkör betyder *hinneh* "här".]

Och Farao gav order till sina män angående honom. Och de sände iväg honom och hans hustru tillsammans med allt som tillhörde honom.

Abram och Lot går skilda vägar. 1 Mos 13:1–13

Och Abram drog upp från Egypten – han och hans hustru tillsammans med allt som tillhörde honom, även Lot var med honom – mot Negev till. Abram var mycket rik [ordagrant: tung] på boskap, på silver och på guld.

Och han vandrade från lägerplats till lägerplats fram till Betel – till platsen där hans tält hade stått tidigare, mellan Betel och Ai – till platsen för altaret som han hade rest där tidigare. [parallellism] Och där åkallade Abram HERRENS namn.

[Beit-El, betyder Guds boning. Betel ligger 20 km norr om Jerusalem.]

Även Lot, som vandrade med Abram, hade får, boskap och tält – och landet kunde inte uppehålla [bära] dem så att de kunde bo tillsammans; ja, det var så att deras egendomar var så väldiga att de inte kunde bo tillsammans. [parallellism]

Och det uppstod [vajehi] gräl mellan herdar över hjorden som tillhörde Abraham och herdar över hjorden som tillhörde Lot; även kanaaniterna och perisséerna bodde vid den tiden i området [landet; hebr. erets]. [Dessa utgjorde ett reellt yttre hot om Abraham och Lot började strida inbördes.]

Och Abram sade till Lot: Låt det nu inte råda en tvist mellan mig och dig eller mellan mina herdar och dina herdar – vi är ju bröder. Ligger inte hela landet inför dig? Skilj dig nu från

mig. Om du går till vänster, går jag högerut och om du går till höger, går jag vänsterut. [parallellism]

Och Lot lyfte sin blick. Och han betraktade hela Jordanslätten. Ja, hela slätten var rik på vatten innan HERREN förstörde Sodom och Gomorra – som en HERRENS trädgård, som Egyptens land, ända fram till Tsoar. [parallellism] Och Lot valde hela Jordanslätten åt sig.

Och Lot drog österut. Ja, de skiljdes åt – som en man från sin bror. Abram slog sig ner i Kanaans land, medan Lot slog sig ned vid städerna på slätten. [parallellism][inclusio]

Och han satte upp sitt tält invid Sodom. Men männen i Sodom var onda och fruktansvärda syndare inför HERREN.

HERREN förnyar löften till Abram. 1 Mos 13:14–18

[Det här är tredje gången HERREN talar till Abram. Löftet om landet upprepas liksom att han ska bli ett stort folk.]

Och HERREN talade till Abram, efter att Lot hade skiljts från honom: Lyft nu dina ögon och se ut från den plats där du är: mot norr, mot söder, mot öster och mot väster. Sannerligen, [hebr. ki, ger emfas] hela det land som du ser – åt dig ska jag ge det och åt din säd [dina efterkommande], till evig tid.

Jag ska göra din säd lik stoftet på jorden. Om det finns någon som kan räkna stoftet på jorden ska också din säd kunna räknas. [kiasm]

Res dig! Vandra genom landet, hela dess längd och bredd! Ja, till dig ska jag ge det! [inclusio]

Och Abram tog ner sitt tält. Och han for i väg. Och han slog sig ner vid Mamres terebintlund, som ligger i Hebron. Och där byggde han ett altare åt HERREN.

Abram, Lot och kungarna. 1 Mos 14:1–24

[Att en allians av kungar angriper fjärran länder är ett välbelagt fenomen i den forntida Främre Orienten. Av särskilt intresse är att alliansen även inkluderar kungar så långt österut som Elam (sydvästra Iran). Detta används ibland som skäl att placera händelsen senare än 2000-talet f.Kr., ofta till perioden 1900–1700 f.Kr.

En närmare granskning av kunganamnen och det historiska sammanhanget visar dock att en dylik räd kan ha skett även under perioden 2090–2066 f.Kr., som är tiden mellan Abrahams ankomst till Kanaan och Isaks födelse enligt klassisk biblisk kronologi.

Ur III-riket är vid denna tid den dominerande makten i regionen. Riket grundas av Ur-Nammu ca 2112 f.Kr., och Šulgi tar över 2094 f.Kr. Elam är underkuvat. Lokala furstar bär fortfarande titeln ”kung av Elam”, men de är vasaller och deras trupper står till Ur:s förfogande. Räder långt västerut genomfördes under denna period. Det är alltså fullt möjligt att en koalition

sänds ut för en straffräd ända ner till Döda havet om någon stadskoalition där hade vägrat betala tribut eller gjort uppror.

Kungarnas namn passar väl in på tiden före 2000 f.Kr. Likaså är tre av de folkslag som nämns – horéerna, suséerna och eméerna – mycket ålderdomliga och passar väl in före 2000 f.Kr. Utöver det här sammanhanget nämns de senare endast som folk som tidigare drivits bort, se 5 Mos 2:10–12, 20–22.

Den rutt som beskrivs är strategiskt väl vald för en mesopotamisk straffexpedition eftersom den undviker såväl egyptiskt område som de starka kanaanitiska stadsstater som redan då fanns.

De fjärran kungarna behöver inte förstås som självständiga regenter; de kan vara alltifrån verkliga kungar till representanter utsända av en överordnad kung. De kan således vara en kung, vasallkung eller en militär ledare för expeditionen. I samtida texter beskrivs just sådana ledare som ”kungar”.

Att Siddimdalen beskrivs som full av jordbecksgropar är en klassisk beskrivning av området kring Döda havets sydspets före den stora sänkningen, vars datering är omtvistad. En datering som förekommer är perioden 2100–1900 f.Kr.

Att denna berättelse är mycket gammal får även stöd av de förklaringar för äldre geografiska namn som lagts till i texten. Perioden 2090–2060 f.Kr. är således fullt möjlig för de händelser som beskrivs.]

Kungar från öster angriper Kanaan. 1 Mos 14:1–10

Och det var när Amrafel – kung över Shinar [Babylonien], Arjoch – kung över Ellasar [norra Mesopotamien], Kedarlaomer – kung över Elam [sydvästra Iran] och Tidal – kung över Gojim [betyder ”folken”] förde krig mot Bera – kung över Sodom, och Birsha – kung över Gomorra, Shinav – kung över Adma, och Shemever – kung över Tsevoim, samt kungen över Bela, det är Tsoar [staden hette tidigare Bela, men senare var den känd som Tsoar].

Alla dessa hade kommit samman i Siddimdalen, det är Salthavet [Döda havet]. Tolv år hade de tjänat Kedarlaomer, men det trettonde året hade de gjort uppror. Och under det fjortonde året hade Kedarlaomer kommit tillsammans med de kungar som var med honom.

Och dessa besegrade rafaéerna i Ashterot-Karnajim och suséerna i Ham och eméerna i Shave-Kirjataim samt horéerna i deras bergsområde Seir, ända fram till Eil-Paran som ligger invid öknen.

Sedan vände de om. Och de kom till Ein-Mishpat, det är Kadesh. Och de attackerade [slog] hela amalekiternas område, och även amoriterna som bor i Hatsetson-Tamar [identifieras som Ein-Gedi i 2 Krön 20:2].

[Beskrivningen harmonierar med förhållanden som kan förutsättas före 2000 f.Kr. Det som beskrivs är en expedition som börjar i norr och går söderut genom Transjordanien (öster om Döda havet och Jordanfloden). Den följer troligen den urgamla handels- och militärvägen

som är känd som Kungens väg (*King's Highway)*. Den är arkeologiskt belagd från tidig bronsålder, omkring 3000 f.Kr. och framåt. Vägen sträcker sig från Damaskus i norr genom Transjordanien, via Moab och Edom, och kan ha haft en sydlig förlängning mot Aqaba-viken. Den användes för såväl handel som militära räder.

1. Startpunkt i norr: Ashterot-Karnaim. Vanligen identifierad med Tell Ashtara i östra Golan, Syrien.
2. Ham. Platsens exakta lokalisering är osäker; Tell Ham har föreslagits. Är det korrekt blir avståndet endast ca 7 km.
3. Shave-Kirjataim. Möjligen Khirbet el-Qureiye eller al-Qatrana i östra Moab, dagens Jordanien. Det innebär ca 100 km söderut längs Moab-platån.
4. Horéernas bergsområde Seir. Rutten går genom Edoms berg och dalgångar i området från Tafila till Petra-området, 200 km söderut.
5. Eil-Paran, invid öknen. Det innebär den södra gränsen för Seir/Edom, troligen belägen i sydligaste Edom eller i gränsområdet mot nordöstra Sinai, 200–300 km söderut.
6. Vändning: Armén vänder och går norrut genom Arabah-dalen och svänger därefter västerut mot Kadesh i Sinaiområdet. Därifrån fortsätter den i nordostlig riktning mot Ein-Gedi på Döda havets västra strand. Sammanlagt ca 270 km.
7. Söderut till Siddimdalen, 50 km.

Den sammanlagda sträckan uppgår, beroende på exakt rutt, till omkring 800 km. Från Ur III-perioden finns administrativa och historiska texter som vittnar om militära expeditioner vars sammanlagda sträcka, tur och retur, kan uppgå till omkring 2500 km.]

Då drog kungen över Sodom ut tillsammans med kungen över Gomorra, kungen över Adma, kungen över Tsevoim och kungen över Bela – det är Tsoar. De ställde upp sig till strid mot dem i Siddimdalen: mot Kedarlaomer – Elams kung, Tidal – Gojims kung, Amrafel – Shinars kung och Arjoch – Ellasars kung. Fyra kungar mot fem.

I Siddimdalen fanns grop vid grop med jordbeck. Och kungarna över Sodom och Gomorra flydde. Och de föll i dem. De som återstod [av armén] flydde till bergsbygden.

Lot förs bort och Abram räddar honom. 1 Mos 14:11–16

Och de tog all egendom i Sodom och Gomorra, liksom allt ätbart. Och de begav sig i väg. De tog också Lot, son till Abrams bror, liksom hans egendom. Och de begav sig i väg. [parallellism] *Ja, Lot var en invånare i Sodom.*

Då kom en som hade lyckats fly. Och han berättade vad som hänt för Abram, hebréen, som bodde vid terebinterna som hörde till amoriten Mamre – bror till Eshkol och bror till Aner. Dessa män var i förbund med Abram. Och Abram fick höra att hans bror hade tillfångatagits.

Då samlade han sina bästa [tränade] män, alla födda i hans hus, 318 man. Och de förföljde dem fram till Dan. Och han lät dela upp sina män inför fienden den natten, han och hans tjänare. Och han slog dem. Och han förföljde dem fram till Hovah, som ligger norr om Damaskus.

Och han förde tillbaka all egendom, även sin bror Lot och hans egendom förde han tillbaka – så även kvinnorna och det övriga folket. [kiasm][inclusio]

Abram tackas av Kanaans kungar. 1 Mos 14:17–24

När Abram var på väg att återvända, efter att ha slagit Kedarlaomer och kungarna som var med honom, gick Sodoms kung ut för att möta honom i Shavedalen, det är Kungens dal.

[Kungens dal är Kidrondalen, öster om det gamla Jerusalem. I 2 Sam 18:18 reser Absalom en minnessten i Kungens dal, som förstås som Kidrondalen. Även Josefus identifierar platsen som Kidrondalen. Shavedalen används endast här. Det är ett äldre namn på dalen än Kungens dal, vilket är ännu ett indicium på att berättelsen är mycket gammal.]

Men Melkitsedek [hebr. Malkitsedeq; betyder: min kung är rättfärdig], kung över Shalem [ett gammalt namn för Jerusalem], hade låtit föra ut bröd och vin. Han var präst åt Gud den högste [El eljon].

Och han välsignade honom. Och han sade: Välsignad vare Abram av Gud den högste, skapare [hebr. koneh] av himmel och jord. Välsignad vare Gud den högste, som har gett dina fiender i din hand. [parallellism]

Och Abram gav honom tionde av allt.

Och Sodoms kung sade till Abram: Ge mig människorna, men egendomen – ta den åt dig [kiasm]. Men Abram sade till kungen av Sodom: Jag lyfter upp min hand till HERREN, Gud den högste – skapare av himmel och jord. Om ens en tråd eller en rem till en sandal? Ja, om jag skulle ta av något som tillhör dig? Skulle du då inte säga: Jag har gjort Abram rik? [kiasm] Det enda som behövs är det som de unga männen har ätit och den del som tillhör de män som hade kommit med mig, alltså Aner, Eshkol och Mamre: de ska få sin del.

[Hela episoden kontrasterar Melkitsedek mot Sodoms kung. Först nämns Sodoms kung, sedan Melkitsedek som ger Gud äran och får tionde av Abram, varefter fokus på nytt riktas mot Sodom, vars kung skildras i ett dåligt ljus. Abraham identifierar också vem som är ”Gud den högste” [El eljon]. Det är HERREN, alltså Bibelns Gud, JHVH.]

HERREN sluter förbund med Abram. 1 Mos 15:1–21

[Detta är den fjärde gången HERREN talar med Abram. Igen upprepas löftet om att ett stort folk ska utgå från honom och att hans säd ska besitta Kanaans land. Nu, för första gången, sluter HERREN även ett förbund med Abram. Inga villkor som Abram måste uppfylla anges i samband med att förbundet ingås. HERREN är den enda aktiva parten, och innehållet i förbundet görs tydligt i enhetens sista vers:

Den dagen ingick HERREN ett förbund med Abram och han sade: Till din säd har jag gett detta land, från Egyptens flod till den stora floden, floden Eufrat.]

Löfte om en egen son och ett stort folk. 1 Mos 15:1–6

Efter dessa händelser [dvarim] kom ett budskap [davar] från HERREN till Abram i en syn med orden: Frukta inte Abram, jag är en sköld för dig. Din lön ska bli övermåttan stor.

Men Abram sade: Min herre HERREN [hebr. adonai JHVH]: Vad kan du ge mig när jag vandrar omkring barnlös, och den som ska ärva mitt hus är Eliezer från Damaskus? Och Abram sade: Lyssna! [hen – uppmärksamhetsmarkör] Åt mig har du inte gett någon säd [något barn]. Ja, tänk! [vehinneh – här uppmärksamhetsmarkör] En från mitt hushåll kommer att ärva mig!

Och se! [vehinneh – perspektivbyte, vi får lyssna till orden som när Abram hörde dem] Ett budskap [davar] från HERREN kom till honom med orden: Inte ska denne ärva dig! Nej, en som ska utgå från din egen kropp, han ska ärva dig. [inclusio]

Sedan förde han honom ut i det fria. Och han sade: Se nu upp mot himmelen och räkna stjärnorna – om du förmår räkna dem. Och han sade till honom: Så ska din säd bli!

Och Abram litade på [hebr. aman] HERREN. Och han tillräknade honom det som rättfärdighet.

[Ordet bakom ”litade på”, *aman*, är det ord som ofta avslutar en bön, amen. Det uttrycker tillit.]

Förbundet ingås och löftet om landet upprepas. 1 Mos 15:7–21

Han sade till honom: Jag är HERREN som har fört dig ut från Ur i Kaldéen för att ge dig detta land att besitta.

Och han sade: Min herre, HERREN [adonai JHVH], hur ska jag kunna vara säker på att jag verkligen kommer att besitta det?

Och han sade till honom: hämta åt mig en treårig kviga, en treårig get, en treårig bagge samt en turturduva och en ung duva. Och man hämtade allt detta åt honom. Och han delade dem på mitten. Och han placerade varje del mitt emot den andra, men fåglarna hade han inte delat.

Och rovfåglar slog ner mot köttstyckena. Men Abram drev bort dem.

Och det var [vajehi] när solen höll på att gå ner och en djup sömn hade fallit över Abram. Och se! [vehinneh – perspektivbyte, vi får se scenen med våra egna ögon] Skräck och ett stort mörker sänker sig över honom.

Och han sade till Abram: du ska veta att din säd [dina efterkommande] ska bli främlingar i ett land som inte är deras, och de ska tjäna dem och vara underkuvade i fyrahundra år. Men också det folk som de tjänar ska jag döma. Därefter ska de dra ut med väldiga egendomar. Men du ska gå till dina fäder i frid. Du ska bli begravd vid en god hög ålder. Efter fyra

livscykler [hebr. dor revii] ska de återvända till denna plats, för amoriternas missgärning är ännu inte fylld.

[Fyra livscykler, dor revii, kan också översättas som ”fyra generationer”. Men dor kan också användas för längre tidsperioder. Här fungerar dor som en tidsmarkör snarare än strikt biologiskt släktled. Uttrycket knyter an till den tidigare angivna perioden på fyrahundra år och anger det skede då återvändandet ska ske – när amoriternas missgärning har nått sin fullhet.]

Och det var [vajehi] när solen hade gått ner och det hade blivit alldeles mörkt. Och se! [vehinneh – en ny scen som vi får se med våra egna ögon.] En rykande ugn och en flammande fackla rörde sig mellan köttstyckena. [inclusio]

[En vanlig ugn i regionen var en rund cylinderformad lerugn som eldades i botten och gav kraftig rökutveckling. Brödet klappades fast vid ugnens insidor när det skulle gräddas. Sådana ugnar används än i dag och är arkeologiskt belagda långt före Abrahams tid.]

Den dagen ingick HERREN ett förbund med Abram och han sade: Till din säd har jag gett detta land, från Egyptens flod till den stora floden, floden Eufrat; keniterna och keniziterna och kadmonéerna och chetiterna och perisséerna och rafaéerna och amoriterna och kanaaniterna och girgashiterna och jevusiterna.

[Egyptens flod kan avse Nildeltats östligaste del, den pelusiska grenen, eller så en *wadi* som rinner ut i Medelhavet centralt på norra Sinaihalvön, det moderna Wadi el-Arish. Här används ordet för flod [hebr. *nahar*], inte för bäck eller *wadi* [hebr. *nachal]*. I 4 Mos 34:5 och Jos 15:4 används *nachal* och där avses Wadi el-Arish. Beskrivningen kan uppfattas som en översiktlig bild av Kanaans land i sin fullhet; det tar vid där Egypten slutar.]

Abram får en son genom Hagar – Ishmael. 1 Mos 16:1–16

[Kapitlet omsluts av ett *inclusio*.]

Sarai, hustru till Abram, hade inte fött barn åt honom; men hon hade en tjänarinna från Egypten, hennes namn var Hagar.

Och Sarai sade till Abram: Lyssna nu! [hinneh na – uppmärksamhetsmarkör] HERREN har gjort mig ofruktsam. Så gå nu in till min tjänarinna. Måhända blir jag uppbyggd genom henne [får barn]. Och Abram lyssnade till Sarais röst. [kiasm]

Och Sarai, hustru till Abram, hämtade Hagar, sin egyptiska tjänarinna, efter att Abram bott tio år i Kanaans land. Och hon gav henne åt Abram, sin man, som hustru. Och han gick in till Hagar. Och hon blev havande.

Och hon såg att hon verkligen hade blivit havande. Då blev hennes husmor liten i hennes ögon.

Och Sarai sade till Abram: Den orätt jag drabbas av beror av dig. Det var jag som gav min tjänarinna i din famn. Men när hon såg att hon verkligen hade blivit havande, då blev jag liten [föraktad] i hennes ögon. Må HERREN döma mellan mig och dig [skipa rättvisa]!

Och Abram sade till Sarai: Lyssna! [hinneh – uppmärksamhetsmarkör] Din tjänarinna är ju i din hand, gör med henne vad du finner för gott i dina ögon.

Och Sarai förödmjukade henne [behandlade henne hårt]. Och hon flydde från hennes ansikte.

[Som följer kommer en sekvens med HERRENS ängel, på hebreiska *malach JHVH.* Denne ängel verkar tala som om han själv är Gud, JHVH. Detta fenomen återkommer i såväl Abrahamberättelsen som på andra ställen i Gamla testamentet. I kristen tolkning har sådana sekvenser kunnat förstås som att det är Jesus, som själv är Gud (JHVH), som uppträder som denna särskilda ängel. *Malach* betyder endast ”sändebud” och anger i sig inte vilket slags sändebud det är; det måste sammanhanget avgöra.]

Men HERRENS ängel fann henne vid en vattenkälla i ödemarken, vid källan på vägen till Shur.

[Shur var ett område på den nordvästra Sinaihalvön. Det gick en känd rutt från Kanaan mot Shur och vidare mot Egypten.]

Och han sade: Hagar, Sarais tjänarinna, varifrån har du kommit och vart ska du gå? Och hon sade: Från Sarais, min husmors, ansikte flyr jag. Och HERRENS ängel sade till henne: Vänd åter till din husmor och ödmjuka dig under hennes hand.

Och HERRENS ängel sade till henne: Jag ska sannerligen föröka din säd; ja, man ska inte kunna räkna den på grund av dess stora antal. [parallellism]

[Notera att ängeln säger: ”Jag ska föröka din säd”. Han säger inte: ”HERREN ska…”.]

Och HERRENS ängel sade till henne: Lyssna du som är havande: Du ska föda en son. Och du ska ge honom namnet Ishmael, för HERREN har lyssnat till din klagan [namnet Ishmael (hebr. jishma-el) betyder Gud lyssnar].

Men han ska bli som en vildåsna till man. Hans hand ska vara mot alla och allas hand mot honom, men i närheten av alla sina bröder ska han ändå slå sig ner. [kiasm]

[Uttrycket ”i närheten av sina bröder”, på hebreiska *al pnei echav* (ordagrant ”på sina bröders ansikten”), uttrycker endast närhet. Av sammanhanget har det ibland tolkats som att de är i strid med varandra, men den innebörden finns inte explicit i det hebreiska uttrycket.]

Och hon gav ett namn åt HERREN, den som talat med henne: Du är seendets Gud [hebr. El roi; kan också förstås som ”uppenbarelsens Gud”]; för, sade Hagar, har jag inte fått se den som ser efter mig?

[Notera att Hagar uttryckligen säger att det är HERREN (JHVH) som talat med henne. Det innebär att HERRENS ängel, som talade med henne, var HERREN (JHVH) själv.]

Därför kallar man källan ”Den levandes källa, han som ser mig” [Beer-Lachai-Roi]. Ja, [hinneh] den mellan Kadesh och Bered.

[Man kan tolka *hinneh* som att det ger emfas. Men *hinneh* kan också betyda ”här”. Därför kunde man även översätta: *Här mellan Kadesh och Bered.* Kadesh identifieras vanligen med Kadesh-Barnea i nordöstra Sinai, nära gränsen till Kanaan. Bered nämns endast här och platsen är okänd.]

Och Hagar födde en son åt Abram. Och Abram gav sin son, som Hagar hade fött, namnet Ishmael. Abram var 86 år när Hagar födde Ishmael åt Abram [det innebär elva år efter att de lämnat Haran, se 1 Mos 12:4]. [inclusio]

Omskärelsens förbund ingås. 1 Mos 17:1–27

[Det här kapitlet kan delas in i två delar. Den första delen består av vers 1–22. Den ramas in av ett *inclusio* som består av att HERREN uppenbarar sig för honom i vers 1 som El Shaddai (Gud allsmäktig) och i vers 22 har Gud talat klart och ”far upp från honom”. Detta är femte gången som HERREN talar direkt med Abram.

I del 2 (vers 23–27) verkställs omskärelsen som Gud befallt i del 1. Även denna del ramas in av ett inclusio, se nedan.]

Abram blir Abraham – Gud ingår förbund och ger löften. 1 Mos 17:1–8

Och det var när Abram var 99 år gammal. Då uppenbarade sig HERREN för Abram. Och han sade till honom: Jag är Gud Allsmäktig [El Shaddai], vandra inför mitt ansikte och var fullkomlig.

[Det hebreiska verbet *natan* förekommer fyra gånger i sekvensen nedan. Grundbetydelsen är ”ge”, men här används *natan* även för: instifta, insätta och resa upp.]

Jag ska instifta [natan] mitt förbund mellan mig och dig. Jag ska göra dig övermåttan stor. Då föll Abram ner på sitt ansikte. Och Gud talade med honom och sade: Lyssna! [hinneh] Detta är mitt förbund med dig:

Du ska bli far till ett myller av folk. Och man ska inte längre kalla dig Abram utan ditt namn ska vara Abraham; ja, som far till ett myller [hebr. hamon] av folk ska jag göra [natan] dig. [kiasm]

[Tillägget av ”ha” till Abrams namn kan kopplas till inledningen av det hebreiska ordet för ”myller” – *hamon.*]

Jag ska göra dig övermåttan fruktsam och jag ska resa upp [natan] nationer [folk] från dig; ja, kungar ska utgå från dig.

Jag ska befästa mitt förbund, mellan mig och dig och din säd efter dig i sina släktled, som ett evigt förbund [kiasm] – för att jag för dig ska vara Gud, liksom för din säd efter dig.

Och jag ska ge [natan] åt dig, och åt din säd efter dig, landet som du bor i – hela Kanaans land, till en evig besittning. Och jag ska vara Gud för dem. [parallellism]

Abrahams ansvar inom omskärelsens förbund. 1 Mos 17:9–14

Och Gud sade till Abraham: Och du: Mitt förbund ska du hålla [iaktta, leva i enlighet med; hebr. shamar], du och din säd efter dig i deras släktled. Detta är mitt förbund som ni ska hålla, mellan mig och er och din säd efter dig: omskär allt mankön [hebr. kol zachar] som finns hos er. [parallellism]

Ni ska omskära er förhuds kött, och det ska vara som ett tecken på förbundet mellan mig och er. Vid en ålder på åtta dagar ska allt mankön omskäras hos er under alla era släktled; född i huset eller köpt för silver från någon främling som inte är din säd [avkomling]. Omskäras måste de! Såväl den som är född i ditt hus, som den som är köpt med ditt silver. [parallellism] Mitt förbund på ert kött ska vara ett evigt förbund. [inclusio]

Men vad gäller den oomskurne mannen som inte låter omskära sin förhuds kött; han ska bli avskuren [utesluten] från sitt folk, mitt förbund har han brutit. [inclusio]

Sarai blir Sara – löfte ges om Isak, Ishmael får välsignelse. 1 Mos 17:15–22

Och Gud sade till Abraham: Sarai, din hustru, kalla henne inte längre Sarai; nej, Sara är hennes namn. Och jag ska välsigna henne, och än mer – jag ska genom henne ge dig en son. Ja, jag ska välsigna henne. Av henne ska bli folkslag, kungar över folken ska utgå från henne. [kiasm] [parallellism]

Då föll Abraham ner på sitt ansikte. Och han skrattade. Och han sade till sitt hjärta: Till en som är hundra år ska det födas? Och Sara då? Vid nittio års ålder ska hon föda? Och Abraham sade till Gud: Måtte endast Ishmael få leva inför dig!

[”Och han skrattade” är *vajitschaq* på hebreiska. Det är grunden till namnet Isak: *Jitschaq*. Det är alltså inte bara Sara som senare ”skrattar” åt tanken (1 Mos 18:12); även Abraham gör det.]

Men Gud sade: Nej, Sara, din hustru, kommer att föda dig en son, och du ska ge honom namnet Isak [hebr. Jitschaq]. Och jag ska upprätta mitt förbund med honom, som ett evigt förbund, med hans säd efter honom.

[Det är participformen som används för ”föda”, vilket kan uttrycka att handlingen är säker och redan satt i rörelse. Man kunde även översätta: Sara, din hustru, föder dig en son.]

Vad Ishmael angår har jag hört dig. Lyssna! [hinneh] Jag har välsignat honom. Jag ska göra honom fruktsam; ja, jag ska föröka honom övermåttan rikligt. Tolv furstar ska han bli far till; ja, jag ska göra [hebr. natan] honom till ett stort folk. [parallellism]

Men mitt förbund ska jag upprätta med Isak, som Sara ska föda åt dig vid denna tid nästa år. [kiasm]

Och han var klar med att tala med honom. Och Gud for upp från [lämnade] Abraham. [inclusio]

[Verbet bakom ”for upp”, *alah*, har betydelsen ”röra sig uppåt”.]

Den första omskärelsen. 1 Mos 17:23–27

[Nu förverkligas det som Gud befallt ovan. Även denna del är komponerad som en tydlig helhet som kan analyseras såväl som en mycket vacker *kiasm* som ett *inclusio*.]

Och Abraham tog Ishmael, sin son – liksom alla som var födda i hans hus, samt alla som var köpta med hans silver – allt mankön i Abrahams hus.

Och man omskar köttet, deras förhud, just denna samma dag som Gud hade talat med honom. Abraham var 99 år när han blev omskuren; och Ishmael, hans son, var 13 år gammal då han blev omskuren. Just denna samma dag omskars Abraham och Ishmael, hans son.

Ja, alla män i hans hus, födda i huset eller köpta med silver från en främling, blev omskurna med honom. [kiasm][inclusio]

Gud tänker på Abraham – Sodom och Gomorra. 1 Mos 18:1–19:29

[Nu följer en längre sammanhållen enhet fram till 1 Mos 19:29. Först får Abraham oväntat besök då löftet om Isak upprepas. Därefter flyttas fokus till Sodom och Gomorra. Abraham vädjar först för städerna, varefter vi får följa med till Sodom, där två av änglarna räddar en motsträvig Lot och hans familj undan förstörelsen.

Berättelsen återges ur olika perspektiv. Berättaren vet hela tiden att det är HERREN (JHVH) själv som besöker Abraham, tillsammans med två sändebud, två änglar (ängel och sändebud är samma ord på hebreiska). Detta vet inte Abraham. Från början ser han bara tre män som dyker upp oväntat.

Detta är sjätte gången HERREN talar direkt med Abraham. Även denna gång upprepas löftet om en son – som Sara ska föda. Denna gång är det Sara som skrattar.]

Abraham får besök. 1 Mos 18:1–8

Och HERREN uppenbarade sig för honom vid Mamres terebintlund [ordagrant: terebinterna vid Mamre] medan han satt vid tältöppningen under dagens hetta.

[Att sitta vid tältöppningen innebär skugga samtidigt som dagens bris ger svalka.]

Och han lyfte sina ögon. Och han blickade ut [ordagrant: såg]. Och se! [vehinneh – perspektivbyte, vi får se med Abrahams ögon] Tre män står där framför honom.

Och han betraktade dem [ordagrant: såg]. Och han sprang från tältöppningen för att hälsa dem. Och han bugade sig mot marken.

Och han sade: Min herre, om jag har funnit nåd i dina ögon, gå då inte förbi [hebr. avar] din tjänare. Låt nu lite vatten hämtas; tvätta era fötter, vila er under trädet. Och låt mig hämta en bit bröd så att ni kan styrka era hjärtan; sedan kan ni gå vidare [hebr. avar] – ni har ju kommit förbi [avar] er tjänare. Och de sade: Ja, gör som du har sagt.

[Stycket ovan har det hebreiska ordet *avar* som ledord. Grundbetydelsen är ”gå förbi” eller ”passera”. ”Gå vidare” är en återgivning som passar sammanhanget. Notera växlingen mellan ”min herre” och ”era fötter”. Han tilltalar en av dem specifikt, troligen HERREN (JHVH).]

Och Abraham skyndade sig in i tältet, till Sara. Och han sade: Skynda dig! Ta tre sea-mått fint mjöl [drygt 20 liter, en mycket stor mängd], knåda och gör runda bröd.

Och till boskapen sprang Abraham. Där tog han en kalv, späd och fin. Och han gav den till en tjänare som skyndade sig att tillreda den. Och han tog tjockmjölk [syrad mjölk] och mjölk och kalven som han tillrett. Och han dukade upp framför dem – men själv förblev han stående inför dem, under trädet. Och de åt.

Löftet om Isak upprepas. 1 Mos 18:9–15

Och de sade till honom: Var är Sara, din hustru? Och han sade: Här [hinneh], i tältet.

[*Hinneh* används i regel för att uttrycka emfas, men ordet betyder också ”här”. Man kan tänka att Abraham samtidigt visar med handen mot tältet bakom honom.]

Och han sade: Jag kommer att komma tillbaka till dig vid den här tiden nästa år. Och se! En son har Sara, din hustru.

[Bakom ”och se” finns uttrycket *vehinneh.* Det markerar ofta perspektivbyte, men *vehinneh* är samtidigt en kombination av *ve*, som är ett bindeord (och) och *hinneh* som används för att ge emfas för det som följer. Här används det för att ge emfas: det kommer verkligen att bli så.]

Men Sara hade stått och lyssnat vid tältöppningen, som var bakom honom. Abraham och Sara hade nått hög ålder, och det hade upphört att vara på kvinnors vis för Sara. Och Sara skrattade till inom sig och sade för sig själv [hebr. lemor]: Efter att ha blivit förvissnad, skulle jag få njutning? Också min herre är gammal.

Och HERREN sade till Abraham: Varför är det så att Sara skrattade och sade för sig själv [lemor]: Skulle det verkligen vara så att jag ska föda, jag har ju blivit gammal? Är någonting för underbart för HERREN?

[Verbet *amar* kan betyda såväl ”säga” som ”tänka/säga inom sig”. *Lemor* är *infinitiv constructus* av *amar* med prefixet *le.* Det översätts i regel ”med orden”. Här kan man förstå att *lemor* anger det Sara skrattande säger för sig själv.]

På den bestämda tiden ska jag komma tillbaka till dig, om ett år, och då kommer Sara att ha en son. Då nekade Sara och sade: Jag skrattade inte – för hon blev rädd. Men han sade: Nej, du skrattade verkligen.

[Notera att här är det HERREN [hebr. *JHVH*, Guds personnamn], alltså Gud själv som talar till Abraham. I kristen tradition finns tolkningen att det är Jesus som är detta speciella sändebud.]

HERREN avslöjar situationen i Sodom och Gomorra för Abraham. 1 Mos 18:16–21

Och männen reste sig därifrån. Och de blickade ner mot Sodom – Abraham var med dem för att ta farväl [ordagrant: sända iväg dem]. Och HERREN sade: Ska jag dölja för Abraham vad jag tänker göra? Abraham kommer ju att bli ett stort och talrikt folk, och genom honom ska alla jordens folk bli välsignade.

Ja, [hebr. ki; ger emfas] jag har lärt känna honom [hebr. jada] för att han ska befalla sina söner; ja, hela sitt hus efter honom – så att de håller sig till HERRENS väg och gör det som är rättfärdigt och rätt; för att HERREN ska låta komma över Abraham det som han har talat om honom.

[*Jada* kan betyda ”veta”, ”känna” eller ”stå i nära relation” till någon. ”Hela sitt hus efter honom” kan avse hans hushåll under hans livstid, men även hans ätt, jfr ”Davids hus” som beteckning för hans dynasti. Texten kan alltså förstås som att Abraham ska befalla sina söner så att hans hus fortsätter att leva efter HERRENS väg även när han själv inte längre är kvar.]

Och HERREN sade: Ropet från Sodom och Gomorra är så starkt; ja, deras synd är så fruktansvärt svår [ordagrant: mycket tung]. [parallellism] Jag ska nu gå ner, och jag ska se om de helt och hållet har gjort enligt det rop som har kommit inför mig; om inte – jag kommer att få veta. [HERREN vill granska situationen genom de två sändebud (änglar) som sänds till Sodom.]

Abraham vädjar för Sodom. 1 Mos 18:22–33

Och männen vände om och begav sig därifrån. Och de gick mot Sodom, men Abraham stod ännu kvar inför HERREN.

[HERREN blev kvar medan de två andra männen (änglarna) gick mot Sodom. Notera att Abraham vädjar specifikt för Sodom, där Lot hade slagit sig ner. Gomorra nämns inte.]

Och Abraham steg fram. Och han sade: Skulle du förgöra den rättfärdige tillsammans med överträdaren? Kanske finns det femtio rättfärdiga i staden? Skulle du då utplåna, och inte skona platsen för de femtio rättfärdigas skull som finns därinne?

Vare det fjärran från dig att göra så att du dödar den rättfärdige tillsammans med överträdaren; ja, så att det går för den rättfärdige på samma sätt som för överträdaren. [parallellism] Vare det fjärran från dig, domare över hela jorden, att inte göra det som är rätt! [kiasm]

Och HERREN sade: Om jag i Sodom finner femtio rättfärdiga inne i staden, då ska jag skona hela platsen för deras skull.

Och Abraham svarade och sade: Lyssna, jag ber dig! [hinneh na] Jag har dristat mig att tala till min herre [adonai] även om jag är stoft och aska. Kanske saknas av de femtio rättfärdiga fem? Ska du utplåna, på grund av fem, hela staden? Och han sade: Jag kommer inte att utplåna den om jag finner fyrtiofem där.

Och han fortsatte ännu att tala till honom. Och han sade: Kanske kommer de att finna fyrtio där? Och han sade: Jag ska inte göra det för de fyrtios skull.

Och han sade: Låt nu inte vrede upptändas hos min herre [adonai], men jag kommer att tala. Kanske kommer de att finna trettio där? Och han sade: Jag ska inte göra det om jag finner trettio där.

Och han sade: Lyssna, jag ber dig! [hinneh na] Jag dristar mig att fortsätta tala till min herre [adonai]. Kanske finner de tjugo där? Och han sade: Jag ska inte utplåna för de tjugos skull.

Och han sade: Låt nu inte vrede upptändas hos min herre [adonai], men jag kommer att tala endast denna gång. Kanske kommer de att finna tio där. Och han sade: Jag ska inte utplåna för de tios skull.

Och HERREN vandrade [iväg] när han hade slutat att tala med Abraham; och Abraham återvände till sitt [ordagrant: sin plats]. [inclusio]

Änglarna räddar Lot undan Sodoms förstörelse. 1 Mos 19:1–22

[Efter avsnittet ovan där Abraham vädjar för Sodom återupptas berättelsen nu med fokus på de två sändebuden. I 1 Mos 18:22 begav de sig iväg mot Sodom, nu kommer de fram.]

Och de två sändebuden (änglarna) kom till Sodom när det led mot kväll – och Lot satt vid stadens port.

[Att Lot satt vid stadens port tyder på att han var en man med inflytande i staden. Det var i stadsporten viktiga beslut fattades. Det finns många intrikata beröringspunkter med hur Abraham tog emot männen. Abraham satt också vid en ”port”, men hans port var en tältöppning.]

Och Lot fick syn på dem. Och han reste sig för att hälsa dem. Och han bugade sig med ansiktet mot marken.

Och han sade: Lyssna nu [hinneh na] mina herrar! Jag ber er [na], vänd er till er tjänares hus. Ta in för natten, tvätta era fötter och stig sedan tidigt upp och gå vidare på er färd.

[*Hinneh* är uppmärksamhetsmarkör och partikeln *na* markerar vädjan eller att ärendet är angeläget.
Notera bristen på iver i kontrast med Abrahams reaktion. Abraham sprang för att hälsa dem. Därefter erbjuder han direkt en måltid. Han rusar iväg och slaktar den bästa kalven och tillreder en överdådig måltid, med bröd i överflöd (bakat av 20 liter mjöl), det bästa kött man kan få, mjölk och tjockmjölk. Lot erbjuder inget av detta. Han vill få bort dem från gatan och

erbjuder därför tak över huvudet, men inte mer än det: Ta in för natten, tvätta era fötter och gå sen iväg nästa morgon. Kontrasten till vad Abraham erbjuder är anmärkningsvärd.]

Men de svarade: Nej ingalunda. Vid den öppna platsen kommer vi att övernatta [ofta innanför stadsporten där folk samlades; jfr Jer 9:21].

Men han pressade dem mycket. Och de följde med honom [ordagrant: de vände sig till honom].

Och de kom till hans hus. Och han ordnade en måltid för dem, med osyrat bröd som han bakat. Och de åt. [Han erbjöd dem trots allt en måltid, även bröd han hade bakat tidigare.]

Innan de skulle lägga sig hade männen i staden, Sodoms män, omringat huset – från ung till gammal – hela folket, från stadens alla hörn.

Och de ropade på Lot. Och de sade till honom: Var är männen som kom till dig i natt? Sänd ut dem till oss, så att vi kan känna dem [hebr. jada; eufemism för sexuellt umgänge; de tänkte våldta männen].

Då gick Lot ut till dem, till porten – men dörren hade han stängt efter sig.

[Ordet översatt ”port”, *petach*, betyder ”öppning”. Husen hade ofta en kort entrézon mellan gata och innergård. Här kan ordet syfta på en sådan entrézon, där Lot ställde sig för att tala med männen.]

Och han sade: Jag ber er [hebr. na], mina bröder: Gör inte detta onda! Lyssna nu! [hinneh na] Jag har två döttrar som inte har känt [jada] någon man. Jag ber er [hebr. na], låt mig sända ut dem till er och gör med dem vad ni finner för gott i era ögon. Men vad gäller dessa män – gör inte någonting, för de har kommit under skuggan av min takbjälke [mitt beskydd].

Men de sade: Dra dig undan [hebr. nagash]! Och de sade: Denne har kommit för att bo [som främling; hebr. gur] bland oss. Ska han verkligen vara den som bestämmer [ordagrant: dömer]? Nu ska vi göra mer ont åt dig, än åt dem. Och de trängde sig mot mannen, mot Lot, hårt. Och de drog sig närmare [nagash] för att slå in dörren [de pressar sig mot Lot, som trängs tillbaka mot den dörr han tidigare stängt bakom sig]. [inclusio]

Då sträckte männen ut sina händer. Och de drog Lot till sig, in i huset, och stängde dörren. Männen som var vid husets port hade de slagit med ett starkt bländande ljus, från den yngste till den äldste. De tröttade nu ut sig i sina försök att finna porten. [inclusio]

Och männen sade till Lot: Vem har du ännu hos dig? Svärson, dina söner och dina döttrar – allt som hör dig till i staden: för ut från platsen. Sannerligen [hebr. ki], vi är på väg att fördärva denna plats eftersom deras rop har vuxit sig starkt inför HERRENS ansikte. Ja, HERREN sände oss för att fördärva henne [staden]. [parallellism]

Och Lot gick ut. Och han talade med sina svärsöner, som skulle gifta sig med hans döttrar [de var sannolikt trolovade]. Och han sade: Res er! Gå ut från [lämna] den här platsen, för HERREN kommer att fördärva staden! Men det var som om han skämtade [hebr. tsachaq] i

svärsönernas ögon [samma ord, tsachaq, används när Sara skrattade då hon fick höra att hon ska få en son].

Och det var just vid gryningen. Då drev sändebuden på Lot genom att säga: Res dig! Ta din hustru och dina två döttrar som är här, annars kommer du att förgöras på grund av stadens skuld [alt. genom det straff som drabbar staden].

Men han dröjde kvar. Då tog männen tag i hans hand, och i hans hustrus hand, och i hans två döttrars hand – på grund av HERRENS barmhärtighet över honom. Och de förde ut honom. Och de lät honom få ro [placerade honom, hebr. nuach] utanför staden [samma verb, nuach, används när arken kommer till vila på Ararats berg].

Och det var [vajehi] när de hade fört dem ut [ur staden]. Och han sade: Fly för ditt liv! Se dig inte tillbaka! Stanna inte någonstans på slätten. Fly till bergen, annars förgörs du!

Och Lot sade till dem: Inte så min Herre [adonai]! Lyssna nu! [hinneh na] Din tjänare har funnit nåd i dina ögon. Ja, din trohet [förbundstrohet, hebr. chesed] har vuxit sig stor, den som du visat mig genom att rädda mitt liv. Men jag klarar inte av att fly till bergen utan att det onda hinner ifatt mig, och jag dör. Lyssna nu! [hinneh na] Den här staden är nära att fly till, och den är liten. Låt mig fly dit! Är den inte liten? Må min själ få leva!

Och han sade till honom: Lyssna! [hinneh] Jag gör dig till viljes också angående denna sak så att jag inte omstörtar den stad du talar om. Skynda dig! Fly dit! Ja, jag kan inte göra någonting innan du har kommit dit. Därför har staden fått namnet Tsoar [Tsoar liknar fonetiskt mitsar, som betyder liten eller betydelselös].

[Bakom ”jag gör dig till viljes” finns ett idiomatiskt uttryck på hebreiska som ordagrant betyder ”jag lyfter ditt ansikte”.]

Sodom och Gomorra går under. 1 Mos 19:23–29

Solen håller på att gå upp över landet när Lot kommer fram till Tsoar. Då lät HERREN det regna över Sodom och över Gomorra – svavel och eld från HERREN, från himmelen. Ja, han omstörtade dessa städer och hela slätten och alla som bodde i städerna och markens växtlighet. Och hon såg sig om, hans hustru, [där] bakom honom. Och hon blev en pelare av salt.

Och Abraham steg upp tidigt och begav sig till den plats där han hade stått inför HERREN. Och han blickade ner mot Sodom och Gomorra och mot hela slättlandet. Ja, han spanade. [parallellism] Och se! [vehinneh – perspektivbyte, vi får se med Abrahams ögon] Det steg upp rök från området, som röken från en ugn.

Ja, det var när Gud skulle fördärva städerna på slätten. Då tänkte Gud på Abraham. Och han sände bort Lot från omstörtningens mitt, när omstörtas skulle städerna där Lot hade slagit sig ner. [kiasm]

[Den sista versen är en kiasm som sammanfattar innehållet i hela kapitel 18–19 fram till nu. ”Då tänkte Gud på Abraham” är samma uttryck som när ”Gud tänkte på Noa” vid

vändpunkten av flodberättelsen i 1 Mos 8:1. I berättelsen återkommer även verbet *nuach* från flodberättelsen. Såväl arken som Lot ”fick ro”, *nuach.* Arken på Ararats berg och Lot utanför staden. Det som även förenar berättelserna är att bägge beskriver en räddningsaktion, där Noa respektive Lot räddas genom Guds direkta ingripande.]

Lot och hans två döttrar. 1 Mos 19:30–38

[Även om denna korta berättelse är nära anknuten till det som föregår, utgör den en självständig enhet. Detta klargörs av sammanfattningen i föregående vers. Det går därför inte att veta huruvida det som beskrivs inträffar genast eller efter en längre tid i Tsoar.]

Och Lot drog upp från Tsoar. Och han slog sig ner i bergsbygden tillsammans med sina två döttrar, för han fruktade att bo i Tsoar. Ja, han slog sig ner i en grotta, han och hans två döttrar.

Och den förstfödda sade till den yngre: Vår far är gammal, och det finns ingen man i landet [området, hebr. erets] som kan komma till oss enligt landets sed. Kom, låt oss ge vår far vin. Och låt oss ligga med honom. Ja, låt oss bevara liv! Från vår far [ska vi få] säd [avkomlingar].

Och de gav sin far vin den natten. Och den förstfödda gick in. Och hon låg med sin far, men han visste inte av [hebr. jada] när hon lade sig ner eller när hon steg upp.

[*Jada* används även som eufemism för sexuellt umgänge. Att författaren här använder *jada* när han säger att ”Lot inte visste” kan möjligen tolkas som en anspelning på att Lot inte medvetet hade sexuellt umgänge med sin egen dotter.]

Och det blev [vajehi] följande dag. Och den förstfödda sade till den yngre: Lyssna [hen – uppmärksamhetsmarkör], jag låg med min far igår. Låt oss ge honom vin också denna natt. Gå in! Ligg med honom! Ja, låt oss bevara liv! Från vår far [ska vi få] säd.

Och de gav också den natten vin till sin far. Och den yngre steg upp. Och hon låg med honom, men han visste inte av [hebr. jada] när hon lade sig ner eller när hon steg upp.

Och de blev havande, de två döttrarna till Lot, genom sin far.

Och den förstfödda födde en son, och hon gav honom namnet Moab. Han är far till Moab [moabiterna] till denna dag.

Och den yngre, också hon, födde en son. Och hon gav honom namnet Ben-Ammi. Han är far till Ammons barn [ammoniterna] till denna dag.

[Betydelsen av Ben-Ammi är ”son av mitt folk”. Vad gäller Moab är betydelsen osäker även om namnet kan tolkas som ”från far”.

I berättelserna i Första Mosebok ges i regel inga moraliska omdömen om huvudpersonernas agerande, läsaren får själv dra sina slutsatser. Notera att Lot, som hade varit beredd att låta sina döttrar utnyttjas sexuellt, nu själv blir sexuellt utnyttjad av sina döttrar.

De söner som föds blir anfäder till två av de folk som senare blir Israels fiender. Bägge folken bosätter sig öster om Döda havet: ammoniterna längre norrut och moabiterna längre söderut. Moabitiskan Rut blir småningom Davids farfars mor; man hittar henne även i Jesu släktlinje (Matteus 1:5).]

Gud vakar över sin plan med löftessonen. 1 Mos 20:1–21:34

[Denna enhet, som omfattar två hela kapitel, fokuserar på Guds plan med löftessonen. Abraham har redan fått två löften om en son som Sara ska föda åt honom (1 Mos 17:16; 1 Mos 18:10). Nu förverkligas Guds löfte.

Helheten ramas in av ett *inclusio* som fokuserar på Avimelech och Abraham. Inclusiot omsluter två enheter som fokuserar på Abrahams två söner: Isak och Ishmael. Helheten har samtidigt en kiastisk disposition där Abrahams två söner återfinns centralt:

Avimelech och Abraham

Isak

Ishmael

Avimelech och Abraham

I den första enheten vakar Gud över sitt löfte genom att beskydda Sara. Han tillåter inte Avimelech att röra henne så att hon skulle kunna bli gravid med Avimelechs barn. I den andra enheten föds löftessonen, Isak. I den tredje blir Ishmael välsignad, men han måste lämna Abraham och Sara. I den avslutande enheten ingår Abraham och Avimelech ett förbund, så att de kan bo i samma område utan konflikter. Därmed ges även trygghet för löftessonen.]

Avimelech och Abraham – Gud beskyddar Sara. 1 Mos 20:1–18

Och Abraham drog upp därifrån mot Negevs område. Och han slog sig ner mellan Kadesh och Shur. Och han bodde som främling [hebr. gur] i Gerar.

[Gerar var den dominerande staden i sydvästra Kanaan på Abrahams tid, ca 20 km sydost om staden Gaza. Kadesh och Shur låg söder om Gerar.]

Och Abraham sade om Sara, sin hustru: Hon är min syster. Avimelech, Gerars kung, sände då efter henne. Ja, han tog Sara ["att ta", laqach, är det vanliga uttrycket för att ta sig en hustru.]

Men Gud kom till Avimelech i en dröm om natten. Och han sade till honom: Nu ska du lyssna! [uppmärksamhetsmarkören hinneh + 2p sing suffix] Du ska dö på grund av kvinnan som du har tagit, för hon hör till en annan herre.

[Bakom "hör till en annan herre" finns det hebreiska uttrycket *beulat baal*. Det beskriver någon som hör till en herre (*baal*). Uttrycket används idiomatiskt om en gift kvinna.]

Men Avimelech hade inte närmat sig henne. Och han sade: Herre [adonai], ett folk, även ett rättfärdigt, vill du döda? Har han inte sagt mig: min syster är hon? Och hon, också hon har sagt: min bror är han. Med ett rent [hebr. tam; utan skuld] hjärta och oskyldiga händer har jag gjort detta.

Och Gud sade till honom i drömmen: Också jag vet att det är med rent hjärta som du har gjort detta. Och jag, just jag, hindrade dig från att synda mot mig; därför lät jag dig inte röra henne. Men nu [veattah – uppmärksamhetsmarkör], ge tillbaka mannens hustru, för en profet är han. Och han ska be för dig – och du ska leva! Men om du inte tänker ge henne tillbaka, vet att du sannerligen ska dö, du och allt som hör dig till!

[Intensiteten i Guds sista uttalande kommer av ett inledande *ki,* som ger emfas, följt av formen *infinitiv absolutus,* vilket anger att det helt säkert kommer att ske.].

Och Avimelech steg upp tidigt på morgonen. Och han kallade på alla sina tjänare. Och han berättade om alla dessa händelser i deras öron [idiomatiskt uttryck; så att de säkert uppfattade allt]. Och männen greps av stor fruktan.

Och Avimelech kallade på Abraham och sade till honom: Vad har du gjort mot oss? Ja, hur har jag syndat mot dig så att du har fört denna stora skuld över mig och mitt konungadöme? Gärningar som inte bör göras har du gjort mot mig. Och Avimelech sade till Abraham: Vad har du varit med om [ordagrant: vad har du sett], så att du gjorde denna sak?

Och Abraham sade: Sannerligen [hebr. ki], jag sade [för mig själv; hebr amar]: Det finns säkert inte någon gudsfruktan på denna plats, så de kommer att döda mig för min hustrus skull. Och det är ju också så att hon är min syster. Hon är dotter till min far, men inte dotter till min mor – och hon blev min hustru. Och det var [vajehi] när Gud förde mig bort från min faders hus. Då sade jag till henne: Detta är den trofasta kärlek [hebr. chesed; används om troheten i ett förbund] du kan visa mig: Till varje plats dit vi kommer ska du säga om mig: min bror är han.

Och Avimelech tog får och boskap och tjänare och tjänarinnor. Och han gav dem åt Abraham. Och han gav honom Sara tillbaka, hans hustru. Och Avimelech sade: Lyssna! [hinneh – uppmärksamhetsmarkör] Mitt land ligger inför dig. Slå dig ner var du än finner för gott i dina ögon.

Och till Sara sade han: Lyssna! [hinneh] Jag har gett tusen [shekel] silver till din bror. Ja, det är för dig som en försoningsgåva [ordagrant: ett täckelse för dina ögon], för allt vad som har hänt med dig – i allt är du upprättad.

[Om det är korrekt att man ska förstå vikten shekel underförstått, rör det sig om 11–12 kg silver. Det var i så fall en mycket stor gåva.]

Och Abraham bad till Gud. Och Gud helade Avimelech och hans hustru liksom hans tjänarinnor. Och de kunde föda igen – sannerligen, HERREN hade verkligen stängt varje livmoder som hörde till Avimelechs hus på grund av budskapet [löftet; hebr. davar] till Sara, hustru till Abraham.

[Det budskap, *davar,* som kan åsyftas kan vara löftet som ges i 1 Mos 17:16:
Och Gud sade till Abraham: Sarai, din hustru, kalla henne inte längre Sarai; nej, Sara är hennes namn. Och jag ska välsigna henne, och än mer – jag ska genom henne ge dig en son.

Även här finns kombinationen med *ki* som ger emfas följt av *infinitiv absolutus,* som anger att någonting är helt säkert. Därav: ... *sannerligen, ... verkligen.*]

Isak föds. 1 Mos 21:1–7

Och HERREN hade tagit sig an [hebr. paqad] Sara som han hade sagt. Ja, HERREN gjorde med Sara som han hade talat. [parallellism]

Och Sara blev havande. Och hon födde åt Abraham en son på hans ålderdom, vid den bestämda tiden som Gud hade talat till honom om.

Och Abraham gav sin son som föddes honom, som Sara födde åt honom, namnet Isak [hebr. Jitschaq; betyder: må han skratta]. Och Abraham omskar Isak, sin son, när han var åtta dagar gammal i enlighet med vad Gud hade befallt honom [1 Mos 17:9–14]. Abraham var hundra år när han fick Isak, sin son.

Och Sara sade: Skratt har Gud gett [hebr. asah] mig; alla som hör om detta ska skratta med mig [glädjas åt det som hänt henne]. Och hon sade: Vem hade kunnat säga till Abraham att Sara ska amma barn; ja, att jag skulle föda en son på hans ålderdom? [kiasm][parallellism]

Ishmael drivs bort – men välsignas. 1 Mos 21:8–21

Och pojken växte. Och han blev avvand. Och Abraham ordnade en stor fest när [hebr. bejom] Isak var avvand.

[Ordagrant betyder *bejom* ”i en dag” och kan förstås som ”den dag”. Men *bejom* används ofta idiomatiskt med betydelsen ”när”. Texten slår därmed inte fast hur lång tid efter avvänjningen festen hölls. Den här tiden ammades barn ofta omkring tre år. I så fall var Isak ungefär 3 år medan Ishmael var 17.]

Och Sara iakttog [såg; hebr. raah] sonen till Hagar, egyptiskan – den hon hade fött åt Abraham – när han höll på att roa sig [hebr. tsachaq; particip]. Och hon sade till Abraham: Driv ut denna tjänstekvinna och hennes son. Sannerligen [hebr. ki], inte ska han ärva – en son till denna tjänstekvinna – tillsammans med min son, med Isak [från: tsachaq].

[Här finns en ordlek. *Tsachaq* kan betyda ”skratta”, det kan också betyda att kärleksfullt ”vänslas” som Isak gör med Rebecka (1 Mos 26:8). Men det kan också ha betydelsen att ”roa sig på någon annans bekostnad”. Så används ordet när Potifars hustru anklagar Josef (1 Mos 39:14). Är det så att Ishmael ”roar sig” med just Isak, på hans bekostnad? Ordleken kan antyda det, men texten klargör inte saken. Vad än Sara ser, leder det till att hon kräver att Ishmael ska drivas bort från *Jitschaq* på grund av att hon såg Ishmael *metsacheq*. Att samma ord, *tsachaq,* avslutar såväl den första meningen som den sista med endast varierad

grammatisk form ger stöd åt att ordvalet knappast är en slump. Men författaren överlämnar det åt läsaren att sluta sig till vad som egentligen skett.]

Och det blev en mycket ond [misshaglig, svår; hebr. ra] sak i Abrahams ögon – på grund av hans son.

Då sade Gud till Abraham: Låt det inte vara [något] ont i dina ögon vad gäller ynglingen [hebr. jeled] och din tjänarinna. Vad än Sara säger till dig, lyssna till hennes röst, för det är genom Isak din säd ska föras vidare. Men också sonen till tjänstekvinnan ska jag göra till ett folk, även han är din säd.

[*Jeled* kan användas om allt från små barn (2 Mos 2:6) till vuxna män (1 Kung 12:8). Detta är sjunde gången Gud talar direkt till Abraham.]

Och Abraham steg upp tidigt på morgonen. Och han tog bröd och en lägel med vatten [gjord av skinn]. Och han överlämnade [gav; hebr. natan] det till Hagar och satte det på hennes axel – likaså ynglingen [ynglingen är ett direkt objekt till gav, han överlämnade bröd och vatten samt ynglingen till Hagar]. Och han sände i väg henne. Och hon vandrade iväg [ordagrant: och hon gick].

Och hon irrade omkring i vildmarken i Beer-Sheva. Och vattnet i lägeln tog slut. Och hon knuffade bort ynglingen under ett av snåren [hebr. siach, kan vara en högväxt trädliknande buske]. Och hon vandrade iväg. Och hon slog sig ner för sig själv en bit bort, på ett pilskotts avstånd, för hon tänkte: Må jag inte [behöva] se när ynglingen dör. Ja, hon slog sig ner en bit bort. Och hon höjde sin röst. Och hon grät.

Och Gud hörde ynglingens röst. Och Guds ängel ropade på Hagar från himmelen. Och han sade till henne: Hur är det med dig, Hagar? Frukta inte! Gud har hört ynglingens röst där han är. Stig upp, res upp ynglingen! Och stöd honom med en fast hand! Ja, [hebr. ki] till ett stort folk ska jag göra honom.

Då öppnade Gud hennes ögon. Och hon fick syn på en brunn med vatten. Och hon gick [dit]. Och hon fyllde vattenlägeln. Och hon gav ynglingen att dricka.

Och Gud var med ynglingen. Och han växte upp. Och han slog sig ner i vildmarken.

Och han blev [vajehi] en som skjuter med båge [bågskytt]. Ja, han slog sig ner i Parans vildmark. Och hans mor tog en hustru åt honom från Egyptens land.

Avimelech och Abraham ingår förbund. 1 Mos 21:22–34

Och det hände [vajehi] vid denna tid. Avimelech och Pichol – befälhavaren över hans här – talade till Abraham med orden [lemor]: Gud är med dig i allt vad du gör.

Och nu! [veattah – uppmärksamhetsmarkör] Lova mig med ed [ordagrant: svär mig] inför Gud, här och nu, att du inte kommer att handla svekfullt mot mig, mot mina avkomlingar eller mot mina ättlingar [eden är tredelad: han själv, hans barn och vidare generationer]. Samma välvilja som jag har visat gentemot dig, ska du visa mig och det land som du nu bor i som

främling [hebr. gur]. Och Abraham svarade: Jag ger dig min ed [ordagrant: jag svär]. [kiasm]

Men Abraham förebrådde Avimelech angående vattenbrunnen som Avimelechs tjänare hade lagt beslag på. Och Avimelech sade: Jag vet inte vem som har gjort detta. Inte heller har du berättat om det för mig, och inte heller har jag hört något om det förrän idag.

Och Abraham tog småboskap [får och getter] och nötboskap. Och han gav dem åt Avimelech. Och de två ingick ett förbund. [ordagrant: de skar ett förbund].

Men Abraham ställde sju lamm av honkön från flocken för sig själva. Och Avimelech frågade Abraham: Vad är det med dessa sju lamm som du har ställt för sig själva?

Och han svarade: Jo [hebr. ki, ger emfas], dessa sju lamm ska du ta emot från min hand som ett vittnesbörd om att jag har grävt denna brunn.

Därför kallar man denna plats Beer-Sheva, för där svor de båda en ed. Ja, de ingick ett förbund i Beer-Sheva [beer betyder brunn eller källa; sheva kan betyda både sju och ed]. [parallellism]

Och reste sig Avimelech och Pichol – befälhavaren över hans här. Och de återvände till filistéernas land. [inclusio]

[Troligtvis ingick en förbundsmåltid; i så fall kan det vara efter denna som de reste sig.]

Avslutning

[Helheten i 1 Mos 20:1–21:34 avslutas genom ett *inclusio som* återknyter till början.]

Och Abraham planterade en tamarisk i Beer-Sheva. Och där åkallade han HERRENS namn, den evige Guden [El olam].

Och Abraham bodde som främling [hebr. gur] i filistéernas land under många dagar [en lång tid]. [kiasm]

Abraham sätts på prov. 1 Mos 22:1–19

[Den föregående enheten beskrev hur löftessonen föds och beskyddas. Nu följer en dramatisk episod då Abrahams tillit till Gud verkligen sätts på prov. I denna episod återkommer HERRENS ängel (malach JHVH) som talar som Gud själv (JHVH). Detta är den åttonde och sista tillfället Gud talar direkt till Abraham, sju av dessa har varit i Kanaans land.

Utifrån Bibeltexten går det inte att säga hur gammal Isak var när detta sker. Han är troligtvis omkring tre år när Ishmael förvisas, men sen berättar sista versen i föregående kapitel att Abraham bodde en lång tid (många dagar) i filistéernas land. Och nu sker detta ”efter dessa händelser”. Isak måste åtminstone ha varit så gammal att det var naturligt för honom att själv bära veden.]

Och det var [vajehi] efter dessa händelser. Gud satte Abraham på prov.

Och han sade till honom: Abraham! Och han sade: Här är jag!

Och han sade: Ta nu din son, din ende, den som du älskar – Isak. Gå ut [hebr. lech lecha] till Moria land och offra honom där som ett brännoffer på en av höjderna som jag kommer att tala om [hebr. amar] för dig.

[Uttrycket *lech lecha*, gå ut, används endast två gånger i Abrahamberättelsen. Första gången är när Abram ska ”gå ut” från sitt land i 1 Mos 12:1. Uttrycket binder därmed samman Abrahams inledande kallelse med denna prövning. Båda händelserna innebär ett verkligt prov på Abrahams tillit till Gud.]

Och Abraham steg upp tidigt på morgonen. Och han sadlade sin åsna [hebr. chavash; ordets grundbetydelse är binda]. Han tog två av sina tjänare [hebr. na’ar] med sig liksom Isak, sin son. Och han klöv ved till brännoffret. Och han reste sig. Och han begav sig mot den plats som Gud hade talat om för honom.

[Kanske Gud hade talat till Abraham under natten. Det är också möjligt att tolka perfektformen av *amar* som att ”Gud skulle tala om platsen för honom”, i en nära framtid. I så fall vet inte Abraham exakt vart han är på väg när han inleder sin färd. I vilket fall blir det klart i nästa vers att Abraham åtminstone den tredje dagen vet vilken platsen är.]

Det var den tredje dagen. Och Abraham lyfte sin blick. Och han såg platsen på avstånd.

Och Abraham sade till sina tjänare: Stanna ni här med åsnan. Jag och den unge mannen [hebr. na’ar] ska gå dit upp; ja, vi ska tillbe. Sedan kommer vi tillbaka till er.

[Precis som *jeled* kan *na’ar* avse allt från små barn till vuxna män.]

Och Abraham tog veden till brännoffret. Och han lade den på Isak, sin son. Och han tog elden i sin hand, liksom kniven. Och de två vandrade iväg tillsammans.

Men Isak blev fundersam över Abraham, sin far. Och han sade: Min far! Och han sade: Här är jag, min son! Och han sade: Här är elden och veden, men var är lammet till brännoffret?

[Bakom ”blev fundersam” står verbet *amar*, vars vanliga betydelse är att ”säga”. I speciella fall verkar en mening innehålla ett *amar* för mycket. I sådana fall kan verbet ibland tolkas som en markör för en känslomässig negativ reaktion. Det innebär inte att *amar* lexikalt betyder ”bli arg”, utan att verbet i sådana sammanhang kan ha en mer dynamisk funktion. I denna vers kan en sådan förståelse förklara den dubbla förekomsten av *amar* samtidigt som den förstärker textens dramatiska intensitet.]

Och Abraham sade: Gud ska förse sig med lammet till brännoffret, min son. Och så fortsatte de två vandringen tillsammans [ordagrant: och de gick de två tillsammans].

Och de kom till platsen som Gud hade talat om för honom. Och Abraham byggde där ett altare. Och han placerade ut veden. Och han band Isak, sin son. Och han lade honom på altaret, ovanpå veden. Och Abraham sträckte ut sin hand. Och han tog kniven för att slakta sin son.

Då ropade en HERRENS ängel på honom från himmelen. Och han sade: Abraham, Abraham! Och han sade: Här är jag!

Och han sade: Sträck inte ut din hand mot ynglingen; ja, gör inte något mot honom. [parallellism] Ja, nu vet jag att du fruktar Gud eftersom du inte har undanhållit din son, din ende, från mig.

[Notera att HERRENS ängel säger: ”från mig”. Han säger inte ”från HERREN”.]

Och Abraham lyfte sin blick och såg [sig omkring]. Och se! [vehinneh – perspektivbyte, vi får se med Abrahams ögon] En bagge där bakom honom. Den hade fastnat i ett snår med sina horn. Och Abraham gick fram. Och han tog baggen. Och han offrade den som ett brännoffer i stället för Isak, sin son.

Och Abraham gav den här platsen namnet HERREN ska förse [Jahve jire, ordagrant: HERREN ska se], eller som det idag sägs om berget: HERREN ska låta sig ses [Jahve jeraeh].

Och HERRENS ängel ropade på Abraham en andra gång från himmelen.

Och han sade: Jag svär vid mig själv, förkunnar HERREN. Sannerligen [hebr. ki], på grund av att du har gjort denna sak och inte har undanhållit din son, din ende, ska jag rikligen välsigna dig och storligen föröka din säd som himmelens stjärnor; ja, som sanden som är på havets strand. [parallellism] Och din säd ska inta fiendernas port. Genom din säd ska alla jordens folk bli välsignade, på grund av att du lyssnade till min röst [lydde; att lyssna innebär att lyda]. [inclusio]

[Notera att HERRENS ängel (*malach JHVH*) säger: ”Jag svär vid mig själv, förkunnar HERREN”. Det är HERRENS ängel som själv välsignar och han avslutar med att orsaken till välsignelsen är att Abraham lyssnade till ”min röst”. Den röst Abraham lyssnade till var Guds röst (1 Mos 22:1–2) HERRENS ängel talar som HERREN (JHVH) själv.]

Och Abraham återvände till sina tjänare [hebr. na’ar]. Och de reste sig upp. Och de vandrade tillsammans till Beer-Sheva. Och Abraham slog sig ner vid Beer-Sheva.

[Beer-Sheva återkommer flera gånger i denna del av Abrahamberättelsen. Det är där ängeln talar till Hagar och Ishmael när de hade förlorat hoppet i vildmarken. Det är där förbundet sluts med Avimelech. Det är där han planterade en tamarisk och åkallade HERRENS namn. Nu slår han sig ner där.]

Abraham får rapport om nya släktingar. 1 Mos 22:20–24

Och det var [vajehi] efter dessa händelser. Man berättade följande för Abraham: Lyssna! [hinneh] Milka, också hon har fött barn: till Nachor – din bror. Uts, hans förstfödde, och Buz – hans bror, och Kemuel – Arams far, och Kesed och Chazo och Jidlaf och Betuel. Och Betuel har blivit far till Rebecka. Dessa åtta har Milka fött åt Nachor – bror till Abraham. [inclusio] [Denna information blir åter aktuell i 1 Mos 24:15.]

Hans bihustru hette Reuma. Också hon födde: Tevach och Gacham och Tachash och Maacha.

Sara dör och Abraham köper en gravplats. 1 Mos 23:1–20

[Nu följer en fascinerande beskrivning av hur Abraham förhandlar om ett markköp med de lokala invånarna i Hebron. Dessa kallas ”folket i landet”. ”Chets barn” avser ättlingar till Chet, Kanaans son (1 Mos 10:15). Förhandlingen sker i stadsporten, vilket var kutym på den tiden. Hela kapitlet omsluts av ett *inclusio*.]

Och Saras liv blev [vajehi] hundra år och tjugo år och sju år – [dessa var] åren för Saras liv. [kiasm] Sara dog i Kirjat Arba, det är Hebron [hebr. Chevron], i Kanaans land. Och Abraham kom för att hålla dödsklagan över Sara; ja, för att begråta henne. [parallellism]

[Det som beskrivs är en formell period av sorg. Utifrån kända traditioner från den forntida Främre Orienten kan man anta att Sara låg tvättad och klädd, eller lindad, med ansiktet synligt. Abraham kunde sitta vid hennes sida, ta farväl och sörja. På hebreiska används ”ansikte” också för att uttrycka närhet.]

Och Abraham reste sig från ansiktet av sin döda [hennes närhet]. Och han talade till Chets barn med orden: Jag är en främling bosatt hos er. Erbjud [ge, hebr. natan] mig en egendom som gravplats hos er; ja, låt mig begrava min döda – bort från mitt ansikte. [inclusio]

[På svenska låter uttrycket ”bort från mitt ansikte” märkligt, men det handlar helt enkelt om att få den döda begravd innan kroppen börjar lukta.]

Och Chets barn svarade Abraham genom att säga till honom: Lyssna till oss, min herre! En Guds furste är du i vår mitt. I den förnämsta av våra gravar ska du begrava din döda. Ingen av oss kommer att undanhålla sin grav från dig, från att begrava din döda.

[Uttrycket ”genom att säga till honom”, hebr. *lemor lo,* förekommer två gånger i förhandlingen med Chets barn, men ingen annanstans i hela GT. Den andra gången är i 1 Mos 23:14.]

Då reste sig Abraham och bugade sig för folket i landet, för Chets barn. Och han talade till dem med orden [lemor]: Om det är era hjärtans önskan [ordagrant: om det finns i er själ] att jag ska få begrava min döda bort från mitt ansikte, lyssna i så fall på mig och vädja för min sak inför Efron, son till Tsochar, så att han erbjuder mig grottan i Machpela som är hans och ligger vid utkanten av hans fält för silver till full vikt [fullt pris]. Må han erbjuda den åt mig som en gravplats mitt ibland er.

Men Efron, han satt där bland Chets barn. Och Efron, chetiten, svarade Abraham i öronen på Chets barn [så att de säkert skulle höra] – alla som hade kommit in i stadsporten – med orden [lemor]: Inte så, min herre, lyssna till mig. Fältet ger jag dig, liksom grottan som finns där. Jag ger det till dig inför ögonen på mitt folk; ja, jag ger det åt dig. [parallellism] Begrav din döda [Abraham ville köpa endast grottan, men nu vill Efron sälja även marken runtom].

Då bugade sig Abraham inför folket i landet. Och han talade till Efron i öronen på folket i landet med orden [lemor]: Men om du ännu en gång vill lyssna till mig: Jag ger dig silver för fältet; ta emot det av mig, så ska jag begrava min döda där.

Efron svarade Abraham genom att säga till honom: Min herre, lyssna till mig. Ett område värt 400 shekel silver, vad är det mellan mig och dig? Och din döda – begrav henne.

Och Abraham lyssnade till Efron [han förstod vad Efron egentligen ville]. Och Abraham vägde upp silver till Efron i enlighet med vad han hade sagt i öronen på Chets barn: 400 shekel silver, sådant som används i handeln.

[400 shekel silver är ca 4,6 kg. Det är ett mycket högt pris för ett fält. David betalar 50 shekel silver för det som ska bli tempelplatsen i 2 Sam 24:24 och Jeremia betalar 17 shekel silver för ett fält i Jeremia 32:9.]

Så blev det fastställt: Efrons mark som finns i Machpela, den som ligger nära Mamre – fältet och grottan som finns där, liksom varje träd som finns på marken inom hela dess gräns runtomkring – överläts till Abraham som ett inköp inför ögonen på Chets barn, inför alla som hade kommit till stadsporten. [parallellism]

[Machpela finns i dagens Hebron, medan Mamre låg 2–3 km norrut.]

Därefter begravde Abraham Sara, sin hustru, i grottan vid fältet i Machpela invid Mamre – det är Hebron i Kanaans land.

Så överfördes fältet och grottan som finns där till Abraham som egendom för en gravplats från Chets barn. [inclusio]

Abrahams tjänare hämtar en hustru åt Isak. 1 Mos 24:1–67

[Nu följer en mycket vacker berättelse med en rikedom av detaljer som gör den levande. Även tekniken med perspektivbyte med hjälp av *vehinneh* används. Typiskt för den här enheten är också att händelser återges två gånger. Först är det berättaren som beskriver händelsen och senare är det tjänaren som återger samma händelse när han är hos Rebeckas familj. Tjänaren återger inte vad som hände på exakt samma sätt, utan det finns en rad variationer i hur samma händelse återges från olika perspektiv och för olika åhörare.]

Isak behöver en hustru. Abraham begär en ed av sin tjänare. 1 Mos 24:1–9

Abraham hade nu blivit gammal; han hade nått hög ålder [parallellism], och HERREN hade välsignat honom i allt.

[Ordagrant: Abraham hade blivit gammal, han hade kommit i dagar. Det är ett idiomatiskt uttryck. Samma uttryck används om David i 1 Kung 1:1.]

Och Abraham sade till sin tjänare, den äldste i hans hus, den som råder över allt som tillhör honom: Lägg nu din hand under min höft [innebar att man gav ett löfte som inte fick brytas]. Och du ska svära en ed vid HERREN, himmelens Gud och jordens Gud, att du inte tar en

hustru åt min son från kanaaniternas döttrar som jag bor mitt ibland. Nej, till mitt land och till min släkt ska du gå och du ska hämta en hustru till min son, till Isak.

Och tjänaren sade till honom: Kanske kvinnan inte vill följa med mig till det här landet? Ska jag då bli tvungen att föra din son tillbaka till det land som du har lämnat?

Abraham sade till honom: Ta dig i akt så att du inte för tillbaka min son dit. HERREN, himmelens Gud – som har hämtat mig från min faders hus och från mitt fädernesland, som har talat till mig och som har gett mig en ed med orden: Till din säd ska jag ge detta land – han ska sända sin ängel framför dig, och du kommer att hämta en hustru till min son därifrån. Men om kvinnan inte är villig att följa med dig, ska du vara fri från denna ed till mig, så länge du inte för min son tillbaka dit. [kiasm]

Då lade tjänaren sin hand under Abrahams, sin herres, höft. Och han svor honom en ed gällande denna sak. [inclusio]

Tjänaren möter Rebecka. 1 Mos 24:10–27

Och tjänaren tog tio kameler av kamelerna som hörde till hans herre. Och han vandrade iväg med allt gott [många gåvor] från sin herre. Ja, han reste sig upp och vandrade iväg mot Aram Naharaim, till Nachors stad. [parallellism]

[”Nachors stad” avser troligen den stad där Nachor bodde, i så fall avses mest troligt Haran. Jämför hur ”Davids stad” antingen åsyftar Jerusalem eller Betlehem – inte en stad som heter David. Aram Naharaim, som kan förstås som ”Aram vid floderna”, ligger vid floderna Habor (Khabur), Balikh och Eufrat i ett område som idag delas mellan nordöstra Syrien och sydöstra Turkiet. Staden Haran kopplas återkommande ihop med Abraham och hans familj (1 Mos 11:31, 12:4, 27:43). Haran är väldokumenterad som en betydande stad långt innan Abrahams tid och omnämns bland annat i arkiven från staden Ebla från ca 2300 f.Kr. Men det finns faktiskt även en stad i närheten av Haran som heter Nahur, vilket är snarlikt hebreiskans Nachor. Staden omnämns som en regional huvudstad i Mari-arkiven från ca 1800 f.Kr. Staden kan alltså mycket väl ha funnits redan på Abrahams tid och man kan inte utesluta att det är den staden som åsyftas. Men eftersom Haran återkommande nämns som staden där Abrahams släkt slog sig ner, finns det goda skäl till att ”Nachors stad” avser just Haran. Haran var i vilket fall den större staden med uppskattningsvis 10 000–25 000 invånare vid Abrahams tid, baserat på arkeologiska lämningar.]

Och han lät kamelerna gå ner på knä [lägga sig ner] utanför staden invid en vattenbrunn när det höll på att bli kväll – vid den tiden då man hämtar vatten [när det blev svalare].

[När en kamel ska lägga sig ner går den först ner på knä, sedan böjer den bakbenen så att kroppen sänks, och därefter ligger den med benen under kroppen.]

Och han sade: HERRE, min herre Abrahams Gud, låt det nu ske inför mitt ansikte idag; ja, visa trofasthet [förbundstrohet, hebr. chesed] mot min herre Abraham. Här står jag nu, vid vattenkällan, och döttrarna bland stadens invånare är på väg ut [particip] för att dra upp vatten. Låt det bli så att när jag säger till den unga kvinnan: Jag ber dig [hebr. na], luta din

kruka så att jag kan dricka, och hon då svarar: Drick! Ja, också dina kameler ska jag ge att dricka – henne har du utsett för din tjänare, till Isak. Ja, genom henne [genom att detta sker] kommer jag att veta att du har visat trofasthet [hebr. chesed] mot min herre [chesed uttrycker trofasthet och godhet inom ett förbund eller i en relation.] [inclusio]

Och detta hände redan innan han hade slutat tala: Och se! [perspektivbyte, vi får se med tjänarens ögon] Rebecka är på väg ut med sin kruka på axeln. Hon var född till Betuel – son till Milka som var hustru till Nachor, Abrahams bror (1 Mos 22:20–23). Och den unga kvinnan var mycket vacker, en jungfru som ingen man hade rört.

Och hon steg ner till källan. Och hon fyllde sin kruka. Och hon steg upp igen. Då sprang tjänaren fram till henne. Och han sade: Jag ber dig [hebr. na], låt mig få smutta en gnutta vatten från din kruka.

[Här används inte det vanliga ordet för att dricka. Ordet förekommer en enda gång till, i Job 39:24 då ordet beskriver hästar som rusar fram – de nuddar knappt marken. På samma sätt nuddar man knappt vattnet om man endast smuttar på det. Tjänaren begär det minsta möjliga.]

Och hon sa: Drick, min herre. Och hon skyndade sig. Och hon sänkte sin kruka i sin hand. Och hon gav honom att dricka.

När hon var klar med att ge honom att dricka, sa hon: Även åt kamelerna ska jag dra upp vatten – ända tills de har slutat dricka.

[En törstig kamel kan dricka 100 liter vatten på en gång. Det kunde alltså handla om 1000 liter vatten hon är beredd att dra upp ur brunnen. Hon säger också att hon ska dra upp vatten ”tills de har slutat dricka”, alltså inte bara så att de får släcka den värsta törsten, utan tills de inte klarar av att dricka mer.]

Och hon skyndade sig. Och hon tömde sin kruka i vattenhon. Och hon sprang än en gång till brunnen för att dra upp vatten. Ja, hon drog upp vatten till alla hans kameler.

Mannen stod tyst och iakttog henne noggrant för att få veta om HERREN hade gjort hans resa lyckosam eller inte.

Och det var [vajehi] när kamelerna hade druckit klart. Då tog mannen fram en ring av guld, en beka var dess vikt [en halv shekel: 5,5 gram], och två smycken för hennes armar, tio shekel guld var deras vikt [110 gram].

Och han sade: Vems dotter är du? Berätta för mig, jag ber dig [hebr. na]. Har din faders hus plats för oss att övernatta?

Och hon sade till honom: Dotter till Betuel är jag – Milkas son, som hon födde åt Nachor. Och hon sade åt honom: Både halm och foder har vi gott om hos oss, liksom plats att övernatta.

Då föll mannen ner [på sina knän] och prisade HERREN. Och han sade: Välsignad vare HERREN, min herre Abrahams Gud, som inte har övergett sin trofasthet [hebr. chesed] och

pålitlighet [hebr. emet] mot min herre. HERREN har lett mig på vägen till min herres bröders hus [hans släkt].

[*Chesed veemet* är ett uttryck som förekommer tre gånger i Första Mosebok. *Chesed* uttrycker trofast förbundskärlek och *emet* uttrycker sanning och pålitlighet.]

Tjänaren träffar Rebeckas familj. 1 Mos 24:28–54a

Och den unga kvinnan sprang iväg. Och hon berättade om dessa händelser för sin mors hus [de som bodde i hennes hem].

Rebecka hade en bror, hans namn var Laban. Och Laban sprang till mannen – dit ut, till källan. Ja, detta hände efter att han hade sett ringen och smyckena på sin systers armar och han hade hört Rebeckas, sin systers ord när hon sade: Så talade mannen till mig. Och han kom fram till mannen. Och se! [vehinneh – perspektivbyte, vi får se med Labans ögon] Han stod där vid kamelerna, vid källan.

Och han sade: Kom HERRENS välsignade! Varför skulle du stå här ute? Jag har berett plats i huset och utrymme för kamelerna.

Och mannen följde med till huset. Och man lösgjorde kamelerna [Labans tjänare tog bort sadlar, last och remtyg]. Och man gav halm och foder till kamelerna, samt vatten till att tvätta hans [tjänarens] fötter och fötterna på de män som var med honom.

[Först nu kommer det fram att tjänaren inte rest ensam. Han hade andra tjänare i sitt följe.]

Och det sattes fram inför honom för att äta. Men han sade: Jag tänker inte äta förrän jag har berättat vad jag har att berätta. Och han [Laban] sade: Berätta!

Och han sade: Jag är Abrahams tjänare. Och HERREN har välsignat min herre rikligt. Ja, han gjorde honom stor (1 Mos 17:2). Han gav honom får och boskap och silver och guld och tjänare och tjänarinnor och kameler och åsnor. Och Sara, min herres hustru, födde en son åt min herre på sin ålderdom. Och han gav honom allt det som är hans.

Och min herre fick mig att svära en ed med orden: Du ska inte ta en hustru till min son från kanaaniternas döttrar, i vars land jag bor. Nej, till min faders hus ska du gå – ja, till min familj – för att hämta en hustru till min son. [parallellism][kiasm]

Och jag sade till min herre: Kanske inte kvinnan följer med mig?

Och han sade till mig: HERREN, som jag vandrar inför, ska sända sin ängel med dig och göra din väg lyckosam, och du kommer att hämta en hustru till min son från min familj – ja, från min faders hus [parallellism]. Då ska du vara fri från min ed – ja, [hebr. ki] om du kommer till min familj och de inte ger dig [någon] – då ska du vara fri från min ed. [inclusio]

Och idag kom jag till källan. Och jag sade: HERRE, min herre Abrahams Gud, om det nu är så att du vill göra den väg jag vandrar lyckosam: Lyssna! [hinneh] Jag står nu vid vattenkällan. Och när det blir så att den unga kvinnan kommer ut för att dra upp vatten ska

jag säga till henne: Jag ber dig [hebr. na], ge mig lite vatten att dricka från din kruka. Om hon då svarar mig: Ja, drick du och även till dina kameler ska jag dra upp vatten. Då är hon den kvinna som HERREN har utvalt till min herres son.

Och innan jag slutat tala till mitt hjärta – Och se! [vehinneh – perspektivbyte, vi och Laban får se med tjänarens ögon] Rebecka är på väg ut med sin kruka på axeln. Och hon steg ner till källan. Och hon drog upp vatten. Och jag sade till henne: Jag ber dig [hebr. na], ge mig att dricka.

Och hon skyndade sig och hon tog ner sin kruka däruppifrån [från axeln]. Och hon sade: Drick! Ja, även dina kameler ska jag ge att dricka! Och jag drack – och även kamelerna gav hon att dricka.

Och jag frågade henne och sade: Vems dotter är du? Och hon sade: Dotter till Betuel – son till Nachor, som Milka födde åt honom. Då satte jag ringen i hennes näsa och smyckena på hennes armar.

Och jag föll ner på knä. Ja, jag bugade mig inför HERREN. [parallellism] Och jag välsignade HERREN, min herre Abrahams Gud, som hade lett mig på den rätta vägen för att kunna hämta en dotter till min herres bror – för hans son.

[Bror kan användas även om nära släktingar, i det här fallet Abrahams brorson. Man kan också förstå det som att Rebecka även var Nachors dotter, även om hon strikt taget var Nachors barnbarn.]

Och nu! [veattah – uppmärksamhetsmarkör] om ni vill visa trofasthet [hebr. chesed] och pålitlighet [sanning, hebr. emet] mot min herre, så säg mig. Men om inte, så säg mig, så att jag vet om jag ska vända mig till höger eller vänster [vet hur jag ska göra].

Och Laban och Betuel svarade. Och de sade: Från HERREN har den här saken utgått; vi kommer inte att kunna säga dig någonting – varken ont eller gott. Lyssna! [hinneh] Rebecka är här inför dig. Ta henne och gå! Hon ska bli hustru till din herres son, i enlighet med vad HERREN har talat.

[Detta är första och enda gången även Betuel är aktiv i berättelsen. På liknande sätt blev tjänarens medhjälpare synliga endast när deras fötter tvättades och de återkommer endast nedan när de sänds iväg hem. Detta är ett typiskt drag i hebreisk berättarteknik: fokus ligger på de personer som är mest väsentliga för berättelsen.]

Och det var [vajehi] när Abrahams tjänare hade hört deras ord. Då bugade han sig djupt inför HERREN. Och tjänaren tog fram föremål av silver och föremål av guld samt dräkter. Och han gav till Rebecka; dyrbara gåvor gav han även till hennes bror och till hennes mor.

Och de åt och drack, han och männen som var med honom. Och de stannade där över natten.

Rebecka lämnar sin familj. 1 Mos 24:54b–61

Och de steg upp på morgonen. Och han sade: Sänd mig till min herre [låt mig återvända]!

Men hennes bror och hennes mor sade: Låt den unga kvinnan stanna kvar hos oss ett antal dagar, kanske tio, efter det kan hon gå.

Men han sade till dem: Uppehåll mig inte! HERREN har ju gjort min resa [ordagrant: väg] lyckosam, så sänd iväg mig så att jag kan gå till min herre.

Och de sade: Låt oss kalla på den unga kvinnan; ja, låt oss fråga hennes mun [henne själv].

Och de kallade på Rebecka. Och de sade till henne: Vill du gå med denne man? Och hon sade: Jag vill gå.

Och de sände iväg Rebecka, deras syster, tillsammans med hennes husjungfru; så även Abrahams tjänare och hans män.

[”Syster” förstås som ett vidare begrepp. Hon hade kanske systrar närvarande som berättaren inte nämnt, men ”syster” kan även förstås som en beteckning för en nära kvinnlig släkting. Ordet översatt husjungfru avser en kvinna som ammar och sköter ett barn och som i detta sammanhang senare fungerar som hennes personliga tjänarinna. Troligen Debora, vars död rapporteras i 1 Mos 35:8.]

Och de välsignade Rebecka. Och de sade till henne: Vår syster, du ska bli tusenden av tiotusenden! Må din säd besitta sina fienders port [dominera dem].

Och Rebecka reste sig tillsammans med sina tjänarinnor. Och de satte sig på kamelerna. Och de vandrade iväg efter mannen. Ja, tjänaren tog med Rebecka. Och han vandrade iväg. [parallellism]

Isak får sin Rebecka. 1 Mos 24:62–67

Isak hade flyttat [ordagrant: kommit] till trakten där vägen till Beer–Lachai–Roi går; ja, han var nu bosatt i Negevs område. [parallellism]

[Hebreiskan i inledningen kan tolkas på två sätt: antingen att Isak hade kommit från Beer-Lachai-Roi, eller så att han flyttat till området där vägen till Beer-Lachai-Roi går. Detta kan syfta på ett område längs en karavanrutt som gick från Kanaan via Negev och vidare till Egypten. Den vanligaste tolkningen är att han kom från källan. Men helheten kan förstås som en parallellism där först ett specifikt område anges och därefter regionen. Det innebär i så fall att versen i sin helhet beskriver området där han nu bor.]

Och Isak for ut för att ströva omkring på fältet när det började lida mot kväll. Och han lyfte sina ögon. Och han blickade ut. Och se! [vehinneh –perspektivbyte, vi får se med Isaks ögon] Kameler är på kommande.

[Ordet bakom ”ströva omkring” är *suach*. Grundbetydelsen är: fundera för sig själv, tänka.]

Och Rebecka lyfte sina ögon. Och hon såg Isak. Då skyndade hon sig ner från kamelen [ordagrant: föll]. Och hon sade till tjänaren: Vem är den där mannen som kommer gående på fältet för att möta oss? Och tjänaren sade: Han är min herre. Då tog hon sin slöja och täckte sig.

Och tjänaren berättade för Isak om allt vad han hade gjort.

Och Isak förde henne in i sin mor Saras tält. Och han tog Rebecka. Ja, hon blev [vajehi] hans hustru. [parallellism] Och han älskade henne. Ja, Isak fann tröst efter sin mor.

Abraham tar sig en ny hustru och får fler söner. 1 Mos 25:1–6

[Efter den vackra berättelsen om hur Isak får sin hustru återvänder berättaren nu till Abraham. Senast vi hörde något om Abraham var när han begravde sin hustru Sara.]

Och Abraham gick vidare [efter sorgen när Sara hade dött]. Och han tog en hustru, hennes namn var Ketura.

Och hon födde åt honom Zimran och Jokshan och Medan och Midjan och Jishbak och Shuach.

[Medaniter säljer Josef till Potifar (1 Mos 37:36). Midjan var antagligen förfader till midjaniterna som bosatte sig öster om Aqaba-viken. Mose hustru Tsippora var midjanit (2 Mos 2:21).]

Och Jokshan blev far till Sheva och Dedan; ättlingar [ordagrant: söner] till Dedan är ashuréerna och letushéerna och leuméerna.

[Sheva och Dedan är namn som även finns i översikten av nationerna (1 Mos 10:7, 27). Men det är inte samma personer. Ashuréerna är troligen en stam nära Egypten som nämns i sydarabiska inskriptioner.]

Och söner till Midjan: Efah och Efer och Chanoch och Avida och Eldaah. [Efah nämns i Jes 60:6]

Alla dessa var söner [hebr. ben; innefattar såväl söner som ättlingar] till Ketura.

[Notera variationen i uttrycken: Födde åt… Blev far till… Söner till… Variation även i släktlistor är ett typiskt drag i Första Mosebok.]

Men Abraham gav allt som tillhörde honom till Isak. Åt sönerna till de bihustrur som Abraham hade gav Abraham gåvor. Men han sände iväg dem – bort från Isak, sin son, medan han ännu levde – österut, till landet [område; hebr. erets] i öster.

Abraham dör och begravs. 1 Mos 25:7–11

Och dessa är antalet levnadsår som Abraham levde: etthundrasjuttiofem år.

[Ordagrant: Och dessa (är) dagarna (av) åren (av) Abrahams liv som han levde: hundra år och sjuttio år och fem år. Det hebreiska ordet för dag, *jom*, kan beteckna en tidsperiod och inte bara ett enskilt dygn. I uttrycket ”dagarna av åren” syftar det på åren i Abrahams liv. Det är ett uttryck för livstid som i liknande form även förekommer i berättelsen om Jakob (1 Mos 47:28), men den exakta formuleringen är unik. Även detta är ett exempel på den rika språkliga variationen i Första Mosebok.]

Och han gav upp andan. Ja, Abraham dog i en god ålder, gammal och mätt [på livet]. Och han samlades till sitt folk.

Och de begravde honom – Isak och Ishmael, hans söner – i grottan i Machpela vid fältet som tillhört Efron – Tsochars son, chetiten – det som ligger invid Mamre, fältet som Abraham hade köpt av Chets barn [1 Mos 23]. Där blev Abraham begravd, liksom Sara, hans hustru. [inclusio]

Och det var [vajehi] efter Abrahams död. Och Gud välsignade Isak, hans son. Och Isak slog sig ner vid Beer–Lachai–Roi [källan där Hagar mötte HERRENS ängel (1 Mos 16:14); han hade även tidigare bott i samma område (1 Mos 24:62)].

[Här slutar Terachs fortsatta historia och därmed berättelsen om Abraham. Abraham lever ännu 15 år efter att Jakob och Esau föds senare i kapitlet, men författaren har nu berättat allt han avser att berätta om Abraham och går nu vidare till att fokusera på Isak och hans två söner i ”Isaks fortsatta historia”. Men innan det kommer en kort enhet där Ishmaels ättlingar presenteras: Ishmaels fortsatta historia i 1 Mos 25:12–18. Författaren av Första Mosebok följer konsekvent principen att han först behandlar släktlinjen som inte leder fram till den utvalda linjen, för att därefter fokusera på den utvalda.]

Sammanställning över inclusio, kiasm och parallellism

Nedan presenteras 24 inclusion, 25 kiasmer och 36 parallellismer, totalt 85 förekomster.

Tre kapitel sticker ut. Det är kapitel tolv med Abrahams kallelse och löfte om att bli till en välsignelse för alla folk, kapitel sjutton med löftet om Isak och omskärelsens förbund, samt kapitel tjugofyra då tjänaren sänds för att hitta en hustru åt Isak. Alla tre fokuserar på löftet och hur det förs vidare generation för generation.

Kapitel	Inclusio	Kiasm	Parallellism		Totalt per kapitel
11	1	0	0		1
12	1	7	3		11
13	2	1	5		8
14	1	3	2		6
15	1	0	0		1
16	1	2	1		4
17	4	5	5		14
18	1	1	2		4
19	2	2	2		6
20	1	0	0		1
21	1	1	3		5
22	2	0	2		4
23	2	1	3		6
24	3	2	8		13
25	1	0	0		1
Totalt	**24**	**25**	**36**		**85**

Inclusio

Inclusio innebär att man låter slutet av en helhet avspegla början. Detta sker genom att återkomma till samma ord, personer eller tema. Ett inclusio kan även innesluta kiasmer, parallellismer och mindre inclusion.

1 Mos 11:27–32

Detta är Terachs fortsatta historia

> *Terach hade blivit far till Abram, Nachor och Haran och Haran hade blivit far till Lot. Och Haran dog inför sin far Terach i det land där han föddes, i Ur i Kaldéen*
>
> *Abram och Nachor tog sig hustrur. Namnet på Abrams hustru var Sarai och namnet på Nachors hustru var Milka, dotter till Haran som var far till Milka och Jiska. Sarai var ofruktsam, hon saknade livsfrukt*
>
> *Och Terach tog med sin son Abram, sin sonson Lot – son till Haran, och Sarai, sin svärdotter – hustru till Abram, hans son. Och de drog tillsammans ut från Ur i Kaldéen för att vandra mot Kanaans land. Och de kom till Haran. Och de slog sig ner där*

Och Terachs livstid blev 205 år. Och Terach dog i Haran

[Tillbaka till början] [Tillbaka till slutet]

1 Mos 12:2–3

Jag ska göra dig till ett stort folk och jag ska välsigna dig

> *Ja, stort ska ditt namn bli; det ska bli en välsignelse*
>
> *Jag ska välsigna dem som välsignar dig men den som vanärar dig ska jag förbanna*

Ja, genom dig ska alla släkten på jorden bli välsignade

Rad två är en parallellism. Rad tre kan analyseras såväl som kiasm som antitetisk parallellism.

[Tillbaka]

1 Mos 13:8–12

Och Abram sade till Lot: Låt det nu inte råda en tvist mellan mig och dig eller mellan mina herdar och dina herdar – vi är ju bröder. Ligger inte hela landet inför dig? Skilj dig nu från mig. Om du går till vänster, går jag högerut och om du går till höger, går jag vänsterut

> *Och Lot lyfte sin blick. Och han betraktade hela Jordanslätten. Ja, hela slätten var rik på vatten innan HERREN förstörde Sodom och Gomorra – som en HERRENS trädgård, som Egyptens land, ända fram till Tsoar. Och Lot valde hela Jordanslätten åt sig*

Och Lot drog österut. Ja de skiljdes åt, som en man från sin bror. Abram slog sig ner i Kanaans land medan Lot slog sig ned vid städerna på slätten

[Tillbaka]

1 Mos 13:14b–17

Inclusiot omsluter en kiasm.

Lyft nu dina ögon och se ut från den plats där du är: mot norr, mot söder, mot öster och mot väster. Sannerligen, hela det land som du ser, åt dig ska jag ge det och åt din säd, till evig tid

> *Jag ska göra din säd lik stoftet på jorden. Om det finns någon som kan räkna stoftet på jorden ska också din säd [kunna] räknas*

Res dig! Vandra genom landet, i dess längd och dess bredd! Ja, till dig ska jag ge det

[Tillbaka]

1 Mos 14:11–16

Och de tog all egendom i Sodom och Gomorra liksom allt ätbart. Och de begav sig i väg. De tog också Lot, son till Abrams bror, liksom hans egendom. Och de drog i väg. Ja, Lot var en invånare i Sodom

> *Då kom en som hade lyckats fly. Och han berättade vad som hänt för Abram, hebréen, som bodde vid terebinterna som hörde till amoriten Mamre – bror till Eshkol och bror till Aner. Dessa män var i förbund med Abram. Och Abram fick höra att hans bror hade tillfångatagits*
>
> *Då samlade han sina bästa män, alla födda i hans hus, 318 man. Och de förföljde dem fram till Dan. Och han lät dela upp sina män inför fienden den natten, han och hans tjänare. Och han slog dem. Och han förföljde dem fram till Hovah, som ligger norr om Damaskus*

Och han förde tillbaka all egendom, även sin bror Lot och hans egendom förde han tillbaka – så även kvinnorna och det övriga folket

[Tillbaka]

1 Mos 15:1–4

Efter dessa händelser [dvarim] kom ett budskap [davar] från HERREN till Abram i en syn med orden: Frukta inte Abram, jag är en sköld för dig! Din lön ska bli övermåttan stor

Men Abram sade: Min herre HERREN: Vad kan du ge mig när jag vandrar omkring barnlös och den som ska ärva mitt hus är Eliezer från Damaskus? Och Abram sade: Betänk! Åt mig har du inte gett någon arvinge. Ja, tänk! En medlem av mitt hushåll kommer att ärva mig

Och se! Ett budskap [davar] från HERREN kom till honom med orden: Inte ska denne ärva dig! Nej, en som ska utgå från din egen kropp, han ska ärva dig

[Tillbaka]

1 Mos 15:12–17

Och det var när solen höll på att gå ner och en djup sömn hade fallit över Abram. Och se! Skräck och ett stort mörker sänker sig över honom

Och han sade till Abram: du ska veta att din säd ska bli främlingar i ett land som inte är deras och de ska tjäna dem och vara underkuvade i fyrahundra år. Men också det folk som de tjänar ska jag döma. Därefter ska de dra ut med väldiga egendomar. Men du ska gå till dina fäder i frid. Du ska bli begravd vid en god hög ålder. Efter fyrahundra år ska de återvända till denna plats, för amoriternas missgärning är ännu inte fylld

Och det var när solen hade gått ner och det hade blivit alldeles mörkt. Och se! En rykande ugn och en flammande fackla rörde sig mellan köttstyckena

[Tillbaka]

1 Mos 16:1–16

Sarai, hustru till Abram, hade inte fött barn åt honom; men hon hade en tjänarinna från Egypten, hennes namn var Hagar

…

Och Hagar födde en son åt Abram. Och Abram gav sin son, som Hagar hade fött, namnet Ishmael. Abram var 86 år när Hagar födde Ishmael åt Abram

[Tillbaka till början] [Tillbaka till slutet]

1 Mos 17:1–22

Detta inclusio omsluter de två följande.

Då uppenbarade sig HERREN för Abram. Och han sade till honom: Jag är Gud Allsmäktig [El Shaddai], vandra inför mitt ansikte och var fullkomlig.

...

Och han var klar med att tala med honom. Och Gud for upp från Abraham.

[Tillbaka till början] [Tillbaka till slutet]

1 Mos 17:9–14

Detta inclusio omsluts av det föregående och omsluter följande.

Och Gud sade till Abraham: Och du: Mitt förbund ska du hålla, du och din säd efter dig i deras släktled. Detta är mitt förbund som ni ska hålla, mellan mig och er och din säd efter dig: omskär allt mankön som finns hos er

> *Ni ska omskära er förhuds kött, och det ska vara som ett tecken på förbundet mellan mig och er. Vid en ålder på åtta dagar ska allt mankön omskäras hos er under alla era släktled; född i huset eller köpt för silver från någon främling som inte är din avkomling. Omskäras måste de! Såväl den som är född i ditt hus, som den som är köpt med ditt silver. Mitt förbund på ert kött ska vara ett evigt förbund*

Men vad gäller den oomskurne mannen som inte låter omskära sin förhuds kött; han ska bli avskuren från sitt folk, mitt förbund har han brutit

[Tillbaka]

1 Mos 17:11–13

Inclusiot omsluts av två inclusion ovan. Det omsluter själv en dubbel parallellism.

Ni ska omskära er förhuds kött, och det ska vara som ett tecken på förbundet mellan mig och er

> *Vid en ålder på åtta dagar ska allt mankön omskäras hos er under alla era släktled; född i huset eller köpt för silver från någon främling som inte är din avkomling. Omskäras måste de! Såväl den som är född i ditt hus, som den som är köpt med ditt silver*

Mitt förbund på ert kött ska vara ett evigt förbund

[Tillbaka]

1 Mos 17:23–27

Även om inclusiot är tydligt utgör helheten samtidigt en anmärkningsvärd *kiasm*.

Och Abraham tog Ishmael, sin son – liksom alla som var födda i hans hus, samt alla som var köpta med hans silver – allt mankön i Abrahams hus

> *Och man omskar köttet, deras förhud, just denna samma dag som Gud hade talat med honom. Abraham var 99 år när han blev omskuren; och Ishmael, hans son, var 13 år gammal då han blev omskuren. Just denna samma dag omskars Abraham och Ishmael, hans son*

Ja, alla män i hans hus, födda i huset eller köpta med silver från en främling, blev omskurna med honom. [Tillbaka]

1 Mos 18:22–33

Och männen vände om och begav sig därifrån. Och de gick mot Sodom, men Abraham blev kvar inför HERREN

…

Och HERREN lämnade Abraham när han hade slutat att tala med honom, men Abraham återvände till sitt

[Tillbaka]

1 Mos 19:6–11

Då gick Lot ut till dem, till porten – men dörren hade han stängt efter sig

> *Och han sade: Jag ber er, mina bröder: Gör inte detta onda! Lyssna nu! Jag har två döttrar som inte har känt [jada] någon man. Jag ber er, låt mig sända ut dem till er och gör med dem vad ni finner för gott i era ögon. Men vad gäller dessa män – gör inte någonting, för de har kommit under mitt beskydd*
>
> *Men de sade: Dra dig undan! Och de sade: Denne har kommit för att bo bland oss. Ska han verkligen vara den som bestämmer? Nu ska vi göra mer ont åt dig, än åt dem. Och de trängde sig mot mannen, mot Lot, hårt. Och de drog sig närmare för att slå in dörren*

Då sträckte männen ut sina händer. Och de drog in Lot till sig, in i huset, och dörren stängde de. Männen som var vid husets port hade de slagit med ett starkt bländande ljus, från den yngste till den äldste. De tröttade nu ut sig i sina försök att finna porten

[Tillbaka]

1 Mos 19:9

Detta inclusio ingår i det föregående.

Men de sade: Dra dig [hebr. nagash] undan

> *Och de sade: Denne har kommit för att bo bland oss. Ska han verkligen vara den som bestämmer? Nu ska vi göra mer ont åt dig, än åt dem. Och de trängde sig mot mannen, mot Lot, hårt*

Och de drog sig närmare [nagash] för att slå in dörren

[Tillbaka]

1 Mos 20:1–21:33

Inclusio*t* ramar in enheten dels genom verbet *gur,* bo som främling, dels genom att nämna samma geografiska område. Gerar låg ca 20 km sydost om dagens Gaza i det som kallades filistéernas land.

Och Abraham drog upp därifrån mot Negev. Och han slog sig ner mellan Kadesh och Shur. Och han bodde som främling [hebr. gur] i Gerar

…

Och Abraham bodde som främling [hebr. gur] i filistéernas land under många dagar

[Tillbaka till början] [Tillbaka till slutet]

1 Mos 21:22–32

Detta inclusio ingår i föregående.

Och det hände vid denna tid. Avimelech och Pichol – befälhavaren över hans här – talade till Abraham med orden: Gud är med dig i allt vad du gör

…

Och reste sig Avimelech och Pichol – befälhavaren över hans här. Och de återvände till filistéernas land

[Tillbaka]

1 Mos 22:1–18

Och det var efter dessa händelser. Gud satte Abraham på prov. Och han sade till honom: Abraham! Och han sade: Här är jag! Och han sade: Ta nu din son, din ende, den som du älskar – Isak. Gå ut till Moria land och offra honom där som ett brännoffer på en av höjderna som jag kommer att tala om för dig

…

Och han sade: Jag svär vid mig själv, förkunnar HERREN. Sannerligen, på grund av att du har gjort denna sak och inte har undanhållit din son, din ende, ska jag rikligen välsigna dig och storligen föröka din säd som himmelens stjärnor; ja, som sanden som är på havets strand. Och din säd ska inta fiendernas port. Genom din säd ska alla jordens folk bli välsignade, på grund av att du lyssnade till min röst

[Tillbaka]

1 Mos 22:20–23

Man berättade följande för Abraham: Lyssna! Milka, också hon har fött barn – till Nachor, din bror

> *Uts, hans förstfödde, och Buz, hans bror, och Kemuel, Arams far, och Kesed och Chazo och Jidlaf och Betuel. Och Betuel har blivit far till Rebecka*

Dessa åtta har Milka fött åt Nachor, bror till Abraham

[Tillbaka]

1 Mos 23:1–20

Och Saras liv blev hundra år och tjugo år och sju år – åren för Saras liv. Sara dog i Kirjat Arba, det är Hebron, i Kanaans land. Och Abraham kom för att hålla dödsklagan över Sara; ja, för att begråta henne

Och Abraham reste sig från ansiktet av sin döda. Och han talade till Chets barn med orden: Jag är en främling bosatt hos er. Erbjud mig en egendom som gravplats hos er; ja, låt mig begrava min döda – bort från mitt ansikte

…

Därefter begravde Abraham Sara, sin hustru, i grottan vid fältet i Machpela invid Mamre – det är Hebron i Kanaans land

Så överfördes fältet och grottan som finns där till Abraham som egendom för en gravplats från Chets barn

[Tillbaka till början] [Tillbaka till slutet]

1 Mos 23:3–4

Det finns även en kiastisk struktur inom inclusiot. I början är ordningen: ansikte – döda; i slutet: döda – ansikte.

Och Abraham reste sig från ansiktet av sin döda

> *Och han talade till Chets barn med orden: Jag är en främling bosatt hos er. Erbjud mig en egendom som gravplats hos er*

ja, låt mig begrava min döda – bort från mitt ansikte

[Tillbaka]

1 Mos 24:2–9

Och Abraham sade till sin tjänare, den äldste i hans hus, den som råder över allt som tillhör honom: Lägg nu din hand under min höft. Och du ska svära en ed vid HERREN, himmelens Gud och jordens Gud

...

Då lade tjänaren sin hand under Abrahams, sin herres, höft. Och han svor honom en ed gällande denna sak

[Tillbaka]

1 Mos 24:12–14

Och han sade: HERRE, min herre Abrahams Gud, låt det nu ske inför mig idag; ja, visa trofasthet mot min herre Abraham

> *Här står jag nu, vid vattenkällan, och döttrarna bland stadens invånare är på väg ut för att dra upp vatten. Låt det bli så att när jag säger till den unga kvinnan: Jag ber dig, luta din kruka så att jag kan dricka, och hon då svarar: Drick! Ja, också dina kameler ska jag ge att dricka – henne har du utsett för din tjänare, till Isak*

Ja, genom henne kommer jag att veta att du har visat trofasthet mot min herre

[Tillbaka]

1 Mos 24:41

Då ska du vara fri från min ed

> *ja, om du kommer till min familj och de inte ger dig*

då ska du vara fri från min ed

[Tillbaka]

1 Mos 25:9–10

Och de begravde honom – Isak och Ishmael, hans söner – i grottan i Machpela

> *vid fältet som tillhört Efron – Tsochars son, chetiten – det som ligger invid Mamre*
> *fältet som Abraham hade köpt av Chets barn*

Där blev Abraham begravd, liksom Sara, hans hustru

[Tillbaka]

Kiasmer

En kiasm utgörs av litterära element som återkommer i omvänd ordning. Schematiskt kan en kiasm beskrivas som a-b-c-c-b-a. En kiasm har i regel två centrala led, men den kan även ha endast ett: a-b-c-b-a.

En kiasm kan byggas upp såväl lexikalt som mer fritt med samma tema som återkommer i omvänd ordning. Även samma ord kan återkomma, men det behöver inte vara exakt samma ord som upprepas. Det är främst tematiska kiasmer som återfinns i Terachs fortsatta historia.

1 Mos 12:1

Gå ut från ditt land

> *ja, från det land där du föddes*
>
> *och från din faders hus*

till det land som jag ska visa dig

[Tillbaka]

1 Mos 12:3

Jag ska välsigna

> *dem som välsignar dig*
>
> *men den som vanärar dig*

ska jag förbanna

Ingår i ett *inclusio*. Kan också analyseras som en antitetisk parallellism.

[Tillbaka]

1 Mos 12:7

Och HERREN uppenbarade sig för Abram

Och han sade: Till din säd ska jag ge detta land

Och han byggde där ett altare till HERREN som uppenbarat sig för honom

[Tillbaka]

1 Mos 12:10

Det blev hungersnöd i landet

Och Abram for ner till Egypten för att vistas där

synnerligen svår var hungersnöden i landet

[Tillbaka]

1 Mos 12:12

På hebreiska består kiasmen av endast fyra ord, vilket gör den särskilt elegant.

de kommer att döda

mig

men dig

låter de leva

וְהָרְגוּ

אֹתִי

וְאֹתָךְ

יְחַיּוּ

[Tillbaka]

1 Mos 12:16–17

För Abram gick det väl

för hennes skull

Han fick får, boskap och åsnor, tjänare och tjänarinnor, åsneston och kameler

Men HERREN plågade Farao med svåra plågor, liksom hans hus

på grund av Sarai

hustru till Abram

[Tillbaka]

1 Mos 12:19

Och jag tog henne

till mig som hustru

Men nu

Här är din hustru

ta henne och gå

[Tillbaka]

1 Mos 13:16

Kiasmen omsluts av ett *inclusio*.

Jag ska göra din säd

lik stoftet på jorden

Om det finns någon som kan räkna stoftet på jorden

ska också din säd [kunna] räknas

[Tillbaka]

1 Mos 14:16

Och han förde tillbaka

all egendom

även sin bror

Lot

och hans egendom

förde han tillbaka

[Tillbaka]

1 Mos 14:21

Ge mig

människorna

men egendomen

ta den åt dig

[Tillbaka]

1 Mos 14:22–23

Kiasmen inleds med fokus på Gud, skaparen och försörjaren. Centralt är fokus på om Abram skulle ta ens det minsta av Sodoms kung så skulle Sodoms kung utropa sig till den som bara HERREN ska vara: den som gör Abram rik.

Jag har lyft upp min hand till HERREN, Gud den högste – skapare av himmel och jord

Om ens en tråd eller en rem till en sandal

Ja, om jag skulle ta av något som tillhör dig

Skulle du då inte säga: Jag har gjort Abram rik

[Tillbaka]

1 Mos 16:2

Och Sarai sade till Abram

Lyssna nu! HERREN har gjort mig ofruktsam

Så gå nu in till min tjänarinna

Måhända blir jag uppbyggd genom henne

Och Abram lyssnade till Sarais röst

Början och slutet har också en kiastisk struktur: Sarai–Abram / Abram–Sarai.

[Tillbaka]

1 Mos 16:12b

Hans hand

ska vara mot alla

och allas hand

mot honom

[Tillbaka]

1 Mos 17:4b–5

Du ska bli far till ett mylder av folk

Och man ska inte längre kalla dig Abram

utan ditt namn ska vara Abraham

ja, som far till ett mylder av folk ska jag göra dig. [Tillbaka]

1 Mos 17:7a

Jag ska befästa mitt förbund

mellan mig och dig

och din säd efter dig i sina släktled

som ett evigt förbund

[Tillbaka]

1 Mos 17:16

Hebreiskan inleds och avslutas med verbet *hajah.* Versen ingår samtidigt i en dubbel parallellism.

Av henne ska bli [hebr. hajah]

> *folkslag*
>
> *kungar över folken*

ska utgå [hebr. hajah] från henne

[Tillbaka]

1 Mos 17:19–21

I den centrala delen finns en parallellism.

Men Gud sade: Nej, Sara, din hustru, kommer att föda dig en son, och du ska ge honom namnet Isak

> *Och jag ska upprätta mitt förbund med honom, som ett evigt förbund, med hans säd efter honom*
>
> > *Vad Ishmael angår har jag hört dig. Lyssna! Jag har välsignat honom*
> >
> > *Jag ska göra honom fruktsam; ja, jag ska föröka honom övermåttan rikligt*
> > *Tolv furstar ska han bli far till; ja, jag ska göra honom till ett stort folk*
>
> *Men mitt förbund ska jag upprätta med Isak*

som Sara ska föda åt dig vid denna tid nästa år

[Tillbaka]

1 Mos 17:23–27

Helheten utgör en ovanligt vacker kiasm. Samtidigt ramas enheten in av ett *inclusio*.

Och Abraham tog Ishmael, sin son – liksom alla som var födda i hans hus, samt alla som var köpta med hans silver

allt mankön i Abrahams hus

Och man omskar köttet, deras förhud

just denna samma dag som Gud hade talat med honom

Abraham var 99 år när han blev omskuren

och Ishmael, hans son, var 13 år gammal då han blev omskuren

Just denna samma dag

omskars Abraham och Ishmael, hans son

Ja, alla män i hans hus

födda i huset eller köpta med silver från en främling, blev omskurna med honom

[Tillbaka]

1 Mos 18:25

I kiasmen ingår även en parallellism.

Vare det fjärran från dig att göra så att du dödar den rättfärdige tillsammans med överträdaren

ja, så att det går för den rättfärdige på samma sätt som för överträdaren

Vare det fjärran från dig, domare över hela jorden, att inte göra det som är rätt

[Tillbaka]

1 Mos 19:29

Den första och den sista raden (rad ett och fyra) ger bakgrundsinformation; berättarformen används inte.

Den centrala delen (rad två och tre) består av två satser där berättarformen används. Fokus ligger först på Abraham och därefter på Lot. Det är dessa två handlingar som utgör versens narrativa kärna: Gud kom ihåg Abraham, och han sände bort Lot.

Ja, det var när Gud skulle fördärva städerna på slätten

Då tänkte Gud på Abraham

Och han sände bort Lot från omstörtningens mitt

när omstörtas skulle städerna där Lot hade slagit sig ner

Den senare halvan av kiasmen, rad tre och fyra, utgör samtidigt en egen kiasm. Se 1 Mos 19:29b nedan.

1 Mos 19:29b

Kiasmen ingår i den större kiasmen ovan. ”Lot” inleder och avslutar medan roten för ”omstörta”, *hafach*, dominerar den centrala delen.

Och han sände bort Lot

från omstörtningens mitt

när omstörtas skulle städerna

där Lot hade slagit sig ner

Följer man den hebreiska ordföljden exakt får kiasmen ytterligare finess. Då avslutar Lot både den första och sista raden samtidigt som en kiasm blir synlig i de centrala raderna:
(från mitten – omstörtningen / omstörta – städerna).

Och han sände Lot

från mitten omstörtningen

omstörta städerna

som slagit ner i dem Lot

[Tillbaka]

1 Mos 21:23

Lova mig med ed inför Gud, här och nu, att du inte kommer att handla svekfullt mot mig, mot mina avkomlingar eller mot mina ättlingar

> *Samma välvilja som jag har visat gentemot dig*
>
> *ska du visa mig och det land som du nu bor i som främling*

Och Abraham svarade: Jag ger dig min ed

[Tillbaka]

1 Mos 23:1

Och Saras liv blev

> *hundra år och tjugo år och sju år*
>
> *åren*

för Saras liv

[Tillbaka]

1 Mos 24:6–8

Ta dig i akt så att du inte för tillbaka min son dit

> *HERREN, himmelens Gud som har hämtat mig från min faders hus och från mitt fädernesland*
>
> > *som har talat till mig och som har svurit mig en ed med orden*
> >
> > *Till din säd ska jag ge detta land*
>
> *Han ska sända sin ängel framför dig och du kommer att kunna hämta en hustru till min son därifrån*

Men om kvinnan inte är villig att följa med dig, ska du vara fri från denna ed till mig, så länge du inte för min son tillbaka dit

[Tillbaka]

1 Mos 24:37–38

En tematisk kiasm med en tydlig vändpunkt i de två centrala raderna. Här ingår även en parallellism som utgörs av rad fyra och fem.

Du ska inte ta en hustru till min son

från kanaaniternas döttrar

i vars land jag bor

Nej, till min faders hus ska du gå

ja, till min familj

för att hämta en hustru till min son

[Tillbaka]

Parallellismer

I en parallellism upprepas samma tanke på ett kompletterande sätt genom variationer i ord, grammatik, ordföljd med mera.

Består parallellismen av två självständiga uttryck betecknas den som ”dubbel” (ab-ab). Har den tre självständiga uttryck betecknas den ”trippel” (abc-abc).

Är parallellismen antitetisk – det vill säga uttrycker kontrast – noteras det, liksom om parallellismen är del av en kiasm eller ett inclusio.

1 Mos 12:2

Parallellismen ingår i ett *inclusio*. Så gör även följande antitetiska parallellism.

Ja, stort ska ditt namn bli

det ska bli en välsignelse

[Tillbaka]

1 Mos 12:3

Antitetisk parallellism. Ingår i ett *inclusio*. Kan också analyseras som kiasm.

Jag ska välsigna dem som välsignar dig

men den som vanärar dig ska jag förbanna

[Tillbaka]

1 Mos 12:13

för att det ska gå väl för mig på grund av dig

ja, så att jag får leva tack vare dig

[Tillbaka]

1 Mos 13:3–4

till platsen där hans tält hade stått tidigare, mellan Betel och Ai

till platsen för altaret som han hade rest där tidigare

[Tillbaka]

1 Mos 13:6

Negationen (inte) bildar en kiastisk struktur inom parallellismen. Först negeras orsaken (landet kunde inte uppehålla dem), sedan resultatet (de kunde inte bo tillsammans).

Men landet kunde inte uppehålla dem så att de kunde bo tillsammans

Ja, det var så att deras egendomar var så väldiga att de inte kunde bo tillsammans

[Tillbaka]

1 Mos 13:9

Dubbel parallellism: ab-ab.

Om du går till vänster

går jag högerut

och om du går till höger

går jag vänsterut

[Tillbaka]

1 Mos 13:10b

Sodom och Gomorra samt Tsoar var tre av de fem städerna på slätten. Den senare delen av den dubbla parallellismen innehåller först en tidsavgränsning (innan HERREN förstörde Sodom och Gomorra) och sedan en geografisk avgränsning (ända fram till Tsoar).

Ja, hela slätten var rik på vatten

innan HERREN förstörde Sodom och Gomorra

som en HERRENS trädgård,

som Egyptens land, ända fram till Tsoar

[Tillbaka]

1 Mos 13:12

Antitetisk parallellism.

Abram slog sig ner i Kanaans land

medan Lot slog sig ned vid städerna på slätten

[Tillbaka]

1 Mos 14:11

Dubbel parallellism: ab-ab.

Och de tog all egendom i Sodom och Gomorra, liksom allt ätbart

Och de begav sig i väg

De tog också Lot, son till Abrams bror, liksom hans egendom

Och de begav sig i väg

[Tillbaka]

1 Mos 14:19

Dubbel parallellism: ab-ab.

Välsignad vare Abram av Gud den högste

skapare av himmel och jord

Välsignad vare Gud den högste

som har gett dina fiender i din hand

[Tillbaka]

1 Mos 16:10

Jag ska sannerligen föröka din säd

ja, man ska inte kunna räkna den på grund av dess stora antal

[Tillbaka]

1 Mos 17:7–8

Trippel parallellism: abc-abc.

Jag ska befästa mitt förbund, mellan mig och dig och din säd efter dig i sina släktled

som ett evigt förbund

för att [jag] för dig ska vara Gud liksom för din säd efter dig

Och jag ska ge åt dig och åt din säd efter dig landet som du bor i, hela Kanaans land

till en evig besittning

och jag ska vara Gud för dem

[Tillbaka]

1 Mos 17:9–10

Dubbel parallellism: ab-ab.

Mitt förbund ska du hålla

du och din säd efter dig i deras släktled

Detta är mitt förbund som ni ska hålla

mellan mig och er och din säd efter dig

[Tillbaka]

1 Mos 17:12b–13a

Dubbel parallellism: ab-ab. Omsluts av ett *inclusio*.

Vid en ålder på åtta dagar ska allt mankön omskäras hos er under alla era släktled

född i huset eller köpt för silver från någon främling som inte är din avkomling

Omskäras måste de

Såväl den som är född i ditt hus, som den som är köpt med ditt silver

[Tillbaka]

1 Mos 17:16

Dubbel parallellism: ab-ab. Den sista raden utgör samtidigt en kiasm.

Och jag ska välsigna henne

och än mer – jag ska genom henne ge dig en son

Ja, jag ska välsigna henne

och av henne ska bli folkslag, kungar över folken ska utgå från henne

[Tillbaka]

1 Mos 17:20

Dubbel parallellism: ab-ab. Ingår i en *kiasm*.
De första två raderna utgör samtidigt en egen parallellism.
I hebreiskan avslutas rad två med *meod* (mycket), och rad fyra med *gadol* (stort).

Jag ska göra honom fruktsam

ja, jag ska föröka honom övermåttan rikligt

Tolv furstar ska han bli far till

ja, jag ska göra honom till ett stort folk

[Tillbaka]

1 Mos 18:20

Ropet från Sodom och Gomorra är så starkt

ja, deras synd är så fruktansvärt svår

[Tillbaka]

1 Mos 18:25

Parallellismen är samtidigt en del av en kiasm.

Vare det fjärran från dig att göra så att du dödar den rättfärdige tillsammans med överträdaren

ja, så att det går för den rättfärdige på samma sätt som för överträdaren

[Tillbaka]

1 Mos 19:13

Sannerligen, vi är på väg att fördärva denna plats eftersom deras rop har vuxit sig starkt inför HERRENS ansikte

> *Ja, HERREN sände oss för att fördärva henne*

[Tillbaka]

1 Mos 19:28

Och han blickade ner mot Sodom och Gomorra och mot hela slättlandet

> *Ja, han spanade*

[Tillbaka]

1 Mos 21:1

Och HERREN hade tagit sig an Sara som han hade sagt

> *Ja, HERREN gjorde med Sara som han hade talat*

[Tillbaka]

1 Mos 21:7

Personreferenserna har en kiastisk struktur: Abraham – Sara / Sara (jag) – Abraham (han).

Vem hade kunnat säga åt Abraham att Sara ska amma barn

> *ja, att jag skulle föda en son på hans ålderdom*

[Tillbaka]

1 Mos 21:31–32

där svor de båda en ed

> *Ja, de ingick ett förbund*

[Tillbaka]

1 Mos 22:12

Sträck inte ut din hand mot ynglingen

> *ja, gör inte något mot honom*

[Tillbaka]

1 Mos 22:17

som himmelens stjärnor

ja, som sanden som är på havets strand

[Tillbaka]

1 Mos 23:2

Och Abraham kom för att hålla dödsklagan över Sara

ja, för att begråta henne

[Tillbaka]

1 Mos 23:11

Jag ger det till dig inför ögonen på mitt folk

ja, jag ger det åt dig

[Tillbaka]

1 Mos 23:18

Det blev inköpt av Abraham inför ögonen på Chets barn

inför alla som hade kommit till stadsporten

[Tillbaka]

1 Mos 24:1

Abraham var nu gammal

han hade nått hög ålder

[Tillbaka]

1 Mos 24:10

Dubbel parallellism: ab-ab. Den senare delen ger kompletterande information.

Och han vandrade iväg

med en mängd gåvor från sin herre

Ja, han reste sig upp och vandrade iväg

mot Aram Naharaim, till Nachors stad

[Tillbaka]

1 Mos 24:38

Parallellismen ingår i en *kiasm*.

Till min faders hus ska du gå

ja, till min familj

[Tillbaka]

1 Mos 24:40

Ordningen är omvänd jämfört med parallellismen i 1 Mos 24:38 ovan:
faders hus – familj / familj – faders hus. Elementen bildar således en kiastisk struktur.

från min familj

ja, från min faders hus

[Tillbaka]

1 Mos 24:48

Och jag föll ner på knä

Ja, jag bugade mig inför HERREN

[Tillbaka]

1 Mos 24:61

Dubbel parallellism: ab-ab. Händelsen beskrivs från två kompletterande perspektiv: först Rebeckas och sedan tjänarens.

Och Rebecka reste sig, tillsammans med sina tjänarinnor. Och de satte sig på kamelerna

Och de vandrade iväg efter mannen

Ja, tjänaren tog med Rebecka

Och han vandrade iväg

[Tillbaka]

1 Mos 24:62

Isak hade kommit till trakten av Beer–Lachai–Roi

ja, han var nu bosatt i Negevs område

[Tillbaka]

1 Mos 24:67a

Och han tog Rebecka

Ja, hon blev hans hustru

[Tillbaka]

Litteratur

Alter, R.

1981 *The Art of Biblical Narrative.* Basic Books. USA.

Amit, Y.

2001 *Reading Biblical Narratives. Literary Criticism and the Hebrew Bible.* Fortress Press. Minneapolis.

Bar-Efrat, S.

2008 *Narrative Art in the Bible.* T & T Clark International. London/New York.

Berlin, A.

1985 *The Dynamics of Biblical Parallelism.* William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids/Cambridge.

1994 *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative.* Eisenbrauns. Winona Lake.

Dorsey, D. A.

1999 *The Literary Structure of the Old Testament. A Commentary on Genesis-Malachi.* Baker Academic. Grand Rapids.

Fokkelman, J. P.

1990 "*Genesis". The Literary Guide to the Bible.* R. Alter & F. Kermode (eds.). The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge, 36–55.

1991 *Narrative Art in Genesis. Specimens of Stylistic and Structural Analysis.* The Biblical Seminar 12. Wipf & Stock Publishers. Eugene.

Heller, R. L.

2004 *Narrative Structure and Discourse Constellations. An Analysis of Clause Function in Biblical Hebrew Prose. Harvard Semitic Studies 55.* Eisenbrauns. Winona Lake.

Kitchen, K. A.

1966 *Ancient Orient and Old Testament.* InterVarsity Press. Illinois.

Kugel, J. L.

1981 *The Idea of Biblical Poetry. Parallelism and its History.* The John Hopkins University Press. Baltimore and London.

Licht, J.

1986 *Storytelling in the Bible.* The Magnes Press. The Hebrew University. Jerusalem.

Sailhamer, J. H.

1992 *The Pentateuch as Narrative. A Biblical Theological Narrative.* Zondervan Publishing House. Grand Rapids.

Sternberg, M.

1987 *The Poetics of Biblical Narrative. Ideological Literature and the Drama of Reading.* Indiana University Press. Bloomington.

Walsh, J. T.

2001 *Style and Structure in Biblical Hebrew Narrative.* The Liturgical Press. Collegeville.

2009 *Old Testament Narrative. A Guide to Interpretation.* Westminister John Knox Press. Louisville, Kentucky.

Whybray, R. N.

1999 *The Making of the Pentateuch. A Methodological Study.* Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 53. Sheffield Academic Press. Sheffield.